

Z V E Z A
DELOVNIH
INVALIDOV
SLOVENIJE

GLASILO

Zveze delovnih
invalidov Slovenije
št.5/2008

Izdajatelj:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana

Urednik:

Drago Novak,
predsednik Zveze delovnih invalidov
Slovenije

Uredniški odbor:

Drago Kolar, Ivan Mrevlje,
Anton Kastelic in mag. Tanja Hočevnar

Oblikovanje in grafična priprava:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Avtor naslovnice:

Tamara Lazar, 3 BV, Srednja šola Je-
senice (sodelujoča v Pedagoški akciji
ZDIS).

Tisk:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Naslov uredništva:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59
Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net

Revija je brezplačna, in v javnem in-
teresu, zaradi česar na podlagi 6.
točke 42. člena Zakona o davku na
dodano vrednost (Uradni list RS št.
117/2006) ni zavezana plačilu DDV.

Izhaja v nakladi 1000 izvodov.

VSEBINA

UVODNIK	2
KONVENCIJA OZN O PRAVICAH INVALIDOV	3
KONFERENCA "KONVENCIJA O PRAVICAH INVALIDOV - ČRKA NA PAPIRJU IN/ALI REALNOST?"	6
SPOROČILO GENERALNE SKUPŠČINE EDF V LJUBLJANI	9
POSŁANSTVO EDF	12
DIREKTORAT ZA INVALIDE V LETU 2008	16
KOMISIJA ZA UGOTOVITVE PODŁAGE ZA ODPOVED POGODBE O ZAPOSLITVI	17
PREDSTAVITEV MODELA »PROŽNA VARNOST« DELOVNIH MEST ..	23
NEZGODE PRI DELU - ŠE VEDNO VELIK PROBLEM JAVNEGA ZDRAVJA V SLOVENIJI	26
DELOVANJE REHABILITACIJSKEGA TIMA POSLOVNEGA SISTEMA PREMOGOVNIKA VELENJE	29
TRGOVINA, PRIJAZNA DO INVALIDOV IN OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI	33
STROKOVNO USPOSABLJANJE DELOVNIH INVALIDOV	34
NAGRADA ZA ŽIVLJENJSKO DELO NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA V LETU 2007	37
ZAHTEVE ZBORA ČLANOV ZDIS DO POLITIČNIH STRANK	39

UVODNIK

Zveza delovnih invalidov Slovenije v letošnjem in prihodnjem letu obeležuje 40. letnico svojega delovanja. Kot vse drugo v življenju, je tudi čas relativen. Če razmišljamo o stoletjih, se nam zdi 40 let sorazmerno kratko obdobje. Toda, če vzamemo za merilo dolgotrajnost povprečnega človeškega življenja, predstavlja 40 let kar pomembno obdobje, v katerem se vsakdo od nas srečuje s tveganimi, udarci usode, zadovoljstvom in dosežki. Naša preteklost je dolga vrsta zaviranja vrednih uspehov.

Kot reprezentativna organizacija delovnih invalidov in oseb s telesno okvaro smo lahko ponosni na naše delo, **na nekatere naše člane**, ki so pripravljene sooblikovati Zvezo, ki so pripravljene dihati z Zvezo, jo nenehno izboljševati in jo znati ceniti; na dobre stike z lokalnimi skupnostmi; na posebne socialne programe in raznolikost delavnic - ti so dopolnilna skrb za delovne invalide in osebe s telesno okvaro in niso in ne morejo biti nadomestek za programe socialnega varstva; Zvezi in društvom invalidov finančna sredstva iz javnih virov niso vnaprej zagotovljena in je potrebno za pridobitev takih sredstev izdelati kvalitetne programe in jih predložiti tistim, ki so pogoje za sofinanciranje razpisali in po izvedbi tudi poročati o namenski porabi denarja; ponosni smo na številne prostovoljce, ki vodijo posamezne dejavnosti in so pripravljene svoj prosti čas, znanje in izkušnje deliti z nami; na večjo prepoznavnost v širši družbi, saj dobiva Zveza vabila in povabila na različne konference, okrogle mize; povabila za sodelovanje v strokovnih komisijah in odborih; povabila za predstavitev projektov Zveze doma in v tujini - v državah Evropske unije.

Prihodnost bo brez dvoma prišla, toda prihodnost še ni

nadaljevanje uspehov iz sedanjosti, ki bi nam bili dani sami po sebi. Za uspehe si moramo prizadevati, slabe stvari pa pridejo navadno kar same. Pravi motivi dajejo energijo za naše dejavnosti, brez njih ni razgibanosti, ampak le dolgočasna, siva monotonija.

Želim, da bi nam bilo v prihodnje boljše; želim si predvsem napredka in stabilno delovanje Zveze in društev invalidov - njenih članov.

Menim, da se ugled Zveze dviguje, **kar je treba predvsem znati in hoteti narediti**, vse skupaj pa je navsezadnje dobra popotnica za naprej.

Toda vrnimo se k našemu jubileju: to, kar je dobro, naj se obdrži, tisto, kar je še boljše, naj se še dodatno razmahne in razvije. Dobro vemo, da tradicijo sicer lahko ustvarimo, toda samo z njo še ne moremo ničesar doseči.

slika 1: Predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Drago Novak

KONVENCIJA OZN O PRAVICAH INVALIDOV

mag. Cveto Uršič, mag. Aleksandra Tabaj, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Uvod

Konvencija je prvi pravno zavezujoč dokument Združenih narodov s področja invalidskega varstva, ki zagotavlja uveljavljanje človekovih pravic oziroma načela enakih možnosti in enake obravnave ter preprečevanja diskriminacije, ki jo doživljajo invalidi na različnih področjih življenja.

Besedilo konvencije je opredeljeno v 50 členih, ki poleg uvodnih členov, v katerih je najprej opredeljen namen konvencije, pomen izrazov, splošna načela, splošne obveznosti in enakost ter nediskriminacija, opredeljujejo usmeritve in ukrepe po področjih, ki so pomembna za življenje invalidov. Naj naštejemo samo nekatera področja: ozaveščanje; dostopnost; pravica do življenja; enakost pred zakonom; prepoved mučenja ali krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja; prepoved izkoriščanja, nasilja in zlorabljanja; varovanje osebne integritete; pravica do prostega gibanja in državljanstva; samostojno življenje in vključenost v skupnost; osebna mobilnost; svoboda izražanja in mnenja ter dostop do informacij; spoštovanje zasebnosti; spoštovanje doma in družine; izobraževanje; zdravje; usposabljanje in rehabilitacija, delo in zaposlovanje; ustreznost življenjska varnost in socialna varnost; sodelovanje v političnem in javnem življenju; sodelovanje v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu. Konvencija pa je pomembna tudi zato, ker jasno definira ključne izraze – invalid, invalidnost, diskriminacija zaradi invalidnosti ali primerna prilagoditev.

Načela na katerih temelji konvencija – in na katerih morajo temeljiti tudi nacionalni predpisi in programi, so: »spoštovanje prirojenega dostojanstva, osebne samostojnosti, ki vključuje svobodo izbire in neodvisnost posameznikov; nediskriminacija; polno in učinkovito sodelovanje in vključenost v družbo; enakost možnosti; dostopnost; enake možnosti za moške in ženske; spoštovanje razvojnih sposobnosti invalidnih otrok ter spoštovanje pravice invalidnih otrok do ohranitve njihove identitete«.

Konvenciji je priložen izbirni protokol, ki opredeljuje pristojnosti in delovanje Odbora za pravice invalidov, predvsem v zvezi z obravnavo sporočil posameznikov in skupin posa-

meznikov ter drugih informacij, ki se nanašajo na hude in sistematične kršitve konvencije s strani držav pogodbenic.

Slovenija je med prvimi državami na svetu, ki je ratificirala konvencijo. S tem Slovenija potrjuje svojo zavezanost uresničevanju človekovih pravic vseh ljudi, prav posebej pa ranljivih skupin, med katere uvrščamo tudi invalide. Invalidi so namreč zelo številčna skupina – tako v OZN ocenjujejo, da je vsaj 10% svetovnega prebivalstva invalidov, isto velja za Slovenijo.

Slovenija je socialna in pravna država, kot je zapisano v uvodnem delu slovenske Ustave. To potrjujejo tudi aktivnosti in dejanja sedanje Vlade. Sprejeti oziroma dopolnjeni so bili temeljni predpisi, ki prepovedujejo diskriminacijo tudi na podlagi invalidnosti – naj omenim samo Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja in Zakon o delovnih razmerjih. Dopolnjeni so bili predpisi s področja socialne politike – Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o visokem šolstvu, Zakon o štipendiranju, Zakon o socialnem varstvu, Zakon o preprečevanju nasilja v družini, itd. Vlada oziroma Državni zbor sta sprejela vrsto programov oziroma resolucij, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in zagotavljanju enakih možnosti tudi za invalide – Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010 in Akcijski program za invalide 2007 – 2013. Pomembno je, da so se resorno ministrstvo, Vlada in tudi Državni zbor o vseh teh dokumentih posvetovali z invalidi in njihovimi reprezentativnimi organizacijami.

Upoštevanje povedano lahko z vso odgovornostjo sklenemo, da Slovenija ostaja socialna država in država prava, ki ima posluš za ranljive skupine, posebej še za invalide.

Je pa seveda ratifikacija Konvencije nova zaveza – da Slovenija dopolnjuje svoj pravni red, še bolj pa, da ga uresničuje v praksi! Gre za uveljavljanje pravice do dostopnosti (grajenega okolja, informacij in komunikacij), za pravico do življenja izven institucij – tu želimo poudariti potrebo po razvoju programov osebne asistencije in dolgotrajne oskr-

be. Seveda je še vrsta drugih področij, kjer bo treba še marsikaj postoriti – ne pozabimo na posebne potrebe invalidnih žensk in otrok, pa izobraževanje, itd.

Izbrane temeljne pravice

1. Zaposlovanje

Delo oziroma zaposlitev sta ključna za socialno vključenost, ekonomsko neodvisnost, omogočanje samostojnega življenja in večje dostojanstvo invalidov. Analize v vseh državah članicah Evropske unije, tudi v Sloveniji, potrjujejo, da so invalidi ranljiva in zapostavljena skupina na trgu dela. Zato države izvajajo različne programe in ukrepe, s katerimi želijo izboljšati zaposlitvene možnosti za invalide. V zadnjih treh letih država z novimi ukrepi za spodbujanje zaposlovanja pomembno izboljšala položaj invalidov na trgu dela. Na podlagi ukrepov iz zakona o zaposlitveni rehabilitaciji se je v zadnjih dveh letih zaposlilo skupaj skoraj 3.700 brezposelnih invalidov, kar je še enkrat več kot v letih pred uvedbo zakona. Invalidi lahko uveljavljajo pravico do rehabilitacije, saj je v Sloveniji od začetka leta 2006 oblikovana mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, ki pokrivajo celotno državo. Invalidska podjetja zagotavljajo zaposlitev težkim invalidom. Vemo, da je bil tudi dopolnjen Zakon o delovnih razmerjih, ki prepoveduje diskriminacijo pri zaposlovanju tudi na osnovi invalidnosti.

Ko preberemo 27. člen Konvencije, ki govori o zaposlovanju in delu, vidimo, da smo na pravi poti. Pričakujemo tudi nadaljnje spodbujanje možnosti za samozaposlitev, podjetništvo in razvoj socialnega podjetništva. Državna uprava mora postati vzor pri zaposlovanju invalidov v javnem sektorju! Spodbujati oziroma omogočati moramo vseživljenjsko usposabljanje in izobraževanje invalidov. Najtežjim invalidom moramo omogočati delo – tudi v prihodnje z razvojem varstveno delovnih centrov in sledenjem usmeritev zapisanih v nacionalni strategiji socialnega varstva! Kljub naštetim pozitivnim premikom pa je še vedno delež brezposelnih invalidov previsok! Invalidi še vedno ostajajo dalj časa brezposelni kot neinvalidi, imajo nižjo izobrazbo, nižje dohodke, itd.

Slovenija torej razvija odgovorno in sodobno politiko zaposlovanja invalidov. Zavedamo se, da moramo v prihodnosti oblikovati še bolj učinkovito politiko, na podlagi katere se bodo lahko nadaljevali pozitivni trendi oziroma se bodo še okrepili.

2. Izobraževanje

V različnih dokumentih s področja življenja invalidov lahko preberemo, da je izobraževanje temeljna sestavina zagotavljanja socialne vključenosti in neodvisnosti vseh oseb, vključno invalidov, na vseh stopnjah – predšolska vzgoja, osnovno- in srednješolsko, dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje.

Vlada Republike Slovenije oziroma resorno ministrstvo je v zadnjih letih sprejelo vrsto ukrepov s katerimi vzpodbuja izobraževanje invalidov na vseh ravneh. Samo kot primer dobre prakse naj izpostavimo, da pri vseh investicijah v izgradnjo novih študentskih domov ali njihovo prenovo Ministrstvo za visoko šolstvo znanost in tehnologijo dosledno upošteva predpisane ukrepe za zagotovitev dostopa in uporabe objekta invalidom. Študentski domovi, ki so bili zgrajeni in predani v uporabo v zadnjem obdobju, vsebujejo tudi ustrezno število invalidom prilagojenih bivalnih prostorov. Ravno tako se spodbuja univerze, da bi imele posebne referente za pomoč invalidnim študentom. Vemo, da je bilo veliko storjenega tudi na ravni osnovnega šolstva. Sedemdeset osnovnih šol v Sloveniji že ustreza vsem zahtevanim kriterijem o dostopnosti grajenega okolja! Vedno več je invalidnih otrok, ki se šolajo v rednih osnovnih ali srednjih šolah s potrebno dodatno pomočjo oziroma prilagoditvami.

Tako torej lahko rečemo, da Slovenija na vseh ravneh izobraževanja sledi usmeritvam iz 24. člena Konvencije. Seveda pa tudi tu ne moremo biti v celoti zadovoljni z doseženim. Invalidi so nas opozorili na nekatere težave slepih otrok pri vključevanju v redne osnovne šole. Na težave pri izobraževanju opozarjajo gluhi. Pri odraslih invalidih še vedno ne moremo biti zadovoljni z možnostmi za poklicno/zaposlitveno rehabilitacijo.

Razvojno gledano, podpiramo dosledno uveljavljanje in izvajanje konvencije, ker smo prepričani, da bomo z njeno uveljavitvijo v Sloveniji omogočili invalidnim otrokom in odraslim še več možnosti za vključevanje v programe vzgoje in izobraževanja in se bo na ta način dejansko zagotavljalo enakopravnost z drugimi državljani!

3. Samostojno življenje

Konvencija v 19. členu določa, da imajo invalidi enako pravico, da »živijo v skupnosti in enako kot drugi odločajo ter sprejemajo učinkovite in ustrezne ukrepe, ki jim omogočajo polno vključenost v skupnost in sodelovanje«. Nato pa Konvencija nadaljuje, da »imajo invalidi enako kot drugi

možnost izbrati stalno prebivališče in se odločiti, kje in s kom bodo živeli« ter, da so »storitve v skupnosti ter objekti in naprave, ki so namenjeni vsem prebivalcem, enako dostopni invalidom in se prilagajajo njihovim potrebam«.

Zahteve zapisane v tem členu so za kvaliteto življenja invalidov, pa tudi drugih ljudi s posebnimi potrebami izjemno pomembne! Naj se za začetek ustavimo samo pri zadnjem stavku – storitve v skupnosti ter objekti in naprave, ki so namenjeni vsem prebivalcem morajo biti dostopni invalidom! Ob tem lahko samo ponovimo besede, ki jih je predsednik države Danilo Tůrk izrekel ob začetku Konference 'Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in / ali realnost', ki jo je Slovenija organizirala med predsedovanjem Evropski uniji: »Prizadevanje za trajno spoštovanje človekovih pravic in za njihovo uresničevanje ne sme nikoli zastati, sem zapisal pred mnogimi leti v predgovoru k zbirki mednarodnih dokumentov, ki jo je izdala slovensko Društvo za Združene narode. Te besede veljajo še danes. Morda bi bil danes samo še bolj konkreten: uveljavljanje človekovih pravic se začneja pri preprostih stvareh. Ali smo kdaj pomislili, kaj pomeni nakupovati v trgovskem centru, če si slep, gluhi ali pa na invalidskem vozičku? Kako potovati z vlakom, če ne moreš s prvega na drugi peron? Kako popiti pijačo s prijatelji, pa ne moreš v restavracijo, ker je pred njo samo 5 cm visoka stopnica? Kako voliti, ko ne moreš sam prebrati volilnega lističa, ker si slep, oziroma ne moreš slediti razpravi na televiziji, ker si gluhi in oddaja ni prevedena v znakovni jezik? Da imaš ustrezne izkušnje in znanja za razpisano delovno mesto, vendar te potencialni delodajalec zavrne samo zato, ker si invalid? Tu se začne uresničevanje človekovih pravic.«

Slovenija je v zadnjih desetletjih razvila mrežo posebnih ustanov za invalide – centrov za usposabljanje, ki omogočajo najtežjim invalidom primerne in kvalitetne prostore za življenje in potrebne zdravstvene in socialne programe ter storitve. Zamujamo pa pri razvoju stanovaljskih skupin, bivalnih skupnosti in programov s katerimi bi zagotavljali najtežjim invalidom dolgotrajno oskrbo in s tem možnosti bivanja v domačem okolju.

Razvojno gledano, bomo z uveljavitvijo konvencije pospešili aktivnosti za omogočanje življenja invalidov v domačem okolju oziroma okolju, ki ne bo imelo ne grajenih ne komunikacijskih ovir. Pa tudi ne ovir v odnosih do invalidov.

4. Invalidne ženske

V resoluciji o položaju invalidov v Evropski uniji, ki je bila pred dnevi sprejeta in jo je pripravila Slovenija kot pred-

sedujoča država, je zapisano tudi, da združen vpliv spola in invalidnosti pomeni, da se morajo invalidne ženske pogosto spopadati z več oblikami diskriminacije hkrati, da imajo manj možnosti za izobraževanje in končno, da so izpostavljene tudi večji nevarnosti zlorab.

Konvencija poudarja vlogo žensk v družini, delovnem okolju oziroma v celotni družbi! V Sloveniji še vedno nimamo nobene varne hiše, ki bi bila prilagojena za bivanje invalidnih žensk.

Slika 2: Iz konference "Konvencija o pravicah invalidov - črka na papirju in / ali realnost", Kranjska Gora, 22. - 23.5.2008

ZAKLJUČNE MISLI

V prispevku smo želeli izpostaviti tematiko človekovih pravic invalidov. Besedilo konvencije zagotavlja vsebinski okvir moderni politiki varstva invalidov. Številne ukrepe smo v Sloveniji invalidom že zagotovili z zakonsko zagotovljeno podlago, številne možnosti obstajajo tudi v okviru evropskega povezovanja in skladov, med njimi je invalidom vsebinsko najbližji Evropski socialni sklad. V prihodnje si bomo prizadevali, da bi tudi v okviru tega sklada začeli izvajati projekte za invalide v okviru tematike socialne vključenosti in s tem obogatili možnosti za vključevanje delovnih invalidov v številne nove programe.

Da bi konvencijo približali populaciji invalidov, smo na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve izdali publikacije z besedilom konvencije v običajnem tisku, v brajici in v lahko berljivi tehniki, tako da je dostopna najširšemu krogu invalidov.

Zavedamo se, da nova pričakovanja in perspektive odpirajo nove možnosti in politike. Spirala razvoja je vedno višja. Kar je v preteklosti bilo standard, pogosto danes ne zadošča več. Konvencija o pravicah invalidov predstavlja pri svojem izvajanju številne nove izzive. Prizadevati si moramo, da bomo v prihodnji politiki invalidskega varstva izhajali iz vizije razvoja, ki bo zagotavljala najširše možne človekove pravice invalidom.

Konferenca "Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost?" Kranjska gora, 22. – 23. maj 2008

AKTIVNO SODELOVANJE ZDIS

mag. Andrejka Fatur Videtič

V okviru slovenskega predsedstva EU 2008 je v času od 22. do 23. maja 2008 v Kranjski gori potekal mednarodni dogodek - konferenca o pravicah invalidov. Konferenca je bila in ostaja resnično pomemben dogodek, saj je za številna področja, ki zadevajo invalide, za nekaj dni povezala predstavnike Evropske komisije, predstavnike vlad držav članic in predstavnike invalidov. Potekala je pod predsedstvom Marjete Cotman, ministrice za delo, družino in socialne zadeve. V otvoritvenem govoru je poudarila, da so države članice Evropske unije prepričane, da polno uživanje pravic invalidov pomembno prispeva k pravičnejši družbi. Samo konferenco je opredelila kot enega od mejnikov v boju proti diskriminaciji invalidov in za doseganje njihove enakosti in enakopravnosti na ravni držav članic in same Evropske unije. Poudarila je, da je treba še naprej razvijati medsebojno usklajene politike, ki vključujejo invalidnost v vse ustrezne dokumente in temeljijo na človekovih pravicah, ter s tem zagotavljati vsestransko socialno vključenost in enake možnosti invalidov. Poseben poudarek pa je namenila razvijanju sodelovanja in dialoga z invalidi in invalidskimi organizacijami. In skladno s širino uvodnih misli ministrice je bila oblikovana celotna vsebina in dogodki konference.

Prvi dan konference je pod predsedstvom ministrice Marjete Cotman potekalo neformalno ministrsko srečanje ministrov držav članic Evropske unije, držav pristopnic in držav kandidatk ter držav Evropskega združenja za svobodno trgovino (EFTA), odgovornih za invalidska vprašanja. Na srečanju pa so bili prisotni še evropski komisar za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti Vladimir Špindla, predsednik Evropskega invalidskega foruma Yannis Vardakastanis ter predsednik Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije Boris Šuštaršič. Na srečanju so med drugim podprli pomen hitre ratifikacije/zaključka konvencije v vseh državah članicah, pomen evropskega akcijskega načrta za invalide 2008 – 2009 za uresničevanje konvencije in resolucijo Sveta (2008/C75/01 z dne 17. marca) o položaju invalidov in opredelili področja, na katerih je mogoče videti skupen interes in zagotavljajo dodatno vrednost za hitro in učinkovito uresničevanje konvencije.

Sicer je bil strokovni program konference prvi dan razdeljen v dva dela. V prvem so uvodno s svojimi prispevki konferenco usmerili ministrica Marjeta Cotman, Boris Šuštaršič, Yannis Vardaktastis, Vladimir Špindla in zaključno še predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Turk. V nadaljevanju plenarnega zasedanja je David Capozzi govoril o pomenu Ameriškega odbora za odpravljanje arhitekturnih in transportnih ovir. To je edina zvezna agencija, katere glavna naloga je izboljšati dostopnost za invalide in je vse od ustanovitve močno vplivala na dostopnost v Ameriki: priprava smernic in standardov, izobraževanje in strokovna pomoč, izvajanje zakonov o dostopnosti, zadnje desetletje pa usmerjajo pozornost z dostopnosti do stavb in objektov še na dostopnost do informacijske in komunikacijske tehnologije. Erzsebet Szollosi je izredno kompleksno in izčrpno predstavila vključevanje invalidov v madžarski pravni sistem na vseh nivojih, od državnega do lokalnega in tudi druge ukrepe. V nadaljevanju programa je dejanski položaj v lokalni skupnosti predstavilo mesto Radovljica. Celoto predstavite so oblikovali mag. Cvetko Uršič, Vida Rozman – predsednica društva invalidov in župan Janko S. Stušek. In v celotni predstavitvi smo lahko posredno zaznali dragocen prispevek aktivnosti, ki so potekale pred in po podelitvi listine »Občina po meri invalidov« - od okrogle mize do analize stanja in priprave akcijskega načrta, še posebno pozorno pa smo spremljali predstavitev programa in realizacije ukrepov. Torej res – od besed k dejanjem v lokalni skupnosti. Svoj pogled o življenju slepe osebe v lokalni skupnosti je podala Sonja Pungartnik. Ob številnih objektivnih okoliščinah, ki invalida ovirajo v lokalnem okolju naj poudarimo, je pomembna misel avtorice, ki posega na osebno raven invalida samega: » Biti invalid pomeni biti zaznamovan. Vsaka zaznamovanost pa prinese s seboj poseben socialni položaj. In tako se invalid in neinvalid bistveno razlikujeta že v samih izhodiščnih možnostih za prevzem neke vloge, naloge, odgovornosti, funkcije, službe...Povedno z drugimi besedami, najprej je treba izničiti «minus» točke, ki so posledica zakoreninjenih stališč o invalidih kot manj sposobnih...šele nato lahko postaneš »enakovreden tekmeč« za priložnost. Takšno dokazovanje je naporno, lahko ti zmanjka moči... vidi pa v lokalni skupnosti spodbujevalce...različna dru-

štva, združenja, založbe, medije...za pomoč in promocijo pozitivnih dosežkov«. Prvi dan je zaključil s predavanjem Luis Benigno Gallegos Chiriboga, veleposlanik Ekvadorja pri Združenih državah Amerike. V predstavitvi izvajanja in spremljanja Konvencije o pravicah invalidov je poudaril, da smo z njo usmerjeni k cilju: ljudje z in brez invalidnosti živimo skupaj, z ramo ob rami. In »invalidsko gibanje se širi kot svetovno gibanje invalidnosti («world disability movement«. In še to: invalidnost nas bo slej ko prej ujela, če ne prej, pa v starosti. Sprejetje Konvencije je mejnik, s katerim začnemo razvijati »model človekovih pravic«. Prvi dan je zaključila kulturna točka - enkratna predstava gledališke skupine Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije »The stopinje«. Izvajajo jo s tehniko pantomime, dopolnjeno z znakovnim jezikom. In z njimi smo lahko čudovito podživeli človekovo pot od rojstva do smrti. Tudi ob večernem druženju je bil kulturni del konference še dodatno oplemeniten z nastopom plesne skupine »Step and roll«, Društva študentov invalidov Slovenije. Koreografija predstave in lepota nastopajočih je poudarila, da smo s čarnim ritmom glasbe lahko vsi eno samo gibanje - telesa, duha, čustev.

Drugi dan so se v prvem dopoldanskem delu zvrstila plenarna predavanja. Lahko smo poslušali kako se Nemčija pripravlja na ratifikacijo Konvencije in na naloge, povezane z njenim uresničevanjem. Pomembno je poudariti, da bodo prevod prilagodili tako, da bo dostopen invalidom z različnimi potrebami. Kot pot k ratifikaciji pripravljajo konferenco o Konvenciji in njenih ključnih 8 področjih. Spoznali smo strategijo in aktivnosti Portugalske, ki jih zadnja leta zastopa Nacionalni inštitut za rehabilitacijo. Usmerjajo se v spreminjanje inštitucij, miselnosti. Del tega je načrt vključevanja invalidov v vse načrte in sisteme, na vseh ravneh: v rehabilitaciji, zaposlovanju, izobraževanju, tudi v gospodarstvu kot vplivanje na delodajalce. Drugi del njihovega načrta pa bo delo na kakovosti storitev za invalide, s poudarkom na vlaganju v človeške vire, ki delajo z in za invalide. Ljudmila Novak, poslanka Evropskega parlamenta in podpredsednica Disability Intergroup je izpostavila zanimivo stališče, da bi morali individualno presojeti ali vključevanje v redne programe izobraževanja mladostniku invalidu res koristi. Nekateri vsekakor lahko več pridobijo s posebnimi, njim prilagojenimi programi. Predsednik Sveta invalidskih organizacij Danske je poudaril, da je težko preiti od besed k dejanjem. Ravno pri aktivnostih in ukrepih se pojavljajo težave. Menil je, da področje dostopnosti dela in zaposlovanja nista edina velika problema za invalide. Posebej je izpostavil neugoden položaj pri vključevanju v družbo tistih invalidov, ki imajo »nevidno invalidnost« npr. z mo-

tnjo na področju kognitivnega delovanja. Na lokalnem nivoju bodo invalidi odigrali pomembno vlogo v smeri »Kaj jaz potrebujem?« - torej aktivno, oni oblikujejo način kako drugi razmišljajo o njih in ne obratno. S tem povezano bodo ob ratifikaciji Konvencije tudi načrtovali aktivnosti za njeno uresničevanje v praksi. Boris Šušteršič, predsednik Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije se je pridružil mislim predstavnika Danske in poudaril pomen svojega položaja v parlamentu, ki mu za področje invalidskega varstva zagotavlja enako učinkovitost kot jo imajo ostali člani parlamenta. Opozoril je na neizkoriščene možnosti biološkega odnosa do invalidnosti - kako temeljne vede s svojim prispevkom zmanjšajo vpliv posledic v invalidnosti. Predavanja je zaključil mag. Cveto Uršič, generalni direktor Direktorata za invalide. Prispeval je dragoceno informacijo o tem, da pripravljajo prevod Konvencije za potrebe bralcev, vključno z »lahko berljivo tehniko«. In na vprašanje »Kako naprej po ratifikaciji Konvencije?« je zaključil s preprostim odgovorom »treba je delati«.

V nadaljevanju so vsebino konference pomembno dopolnile 3 delavnice: ena je bila namenjena zaposlovanju, druga dostopnosti in tretja življenju v lokalni skupnosti.

Zveza delovnih invalidov je dobila veliko priznanje s povabilom za aktivno sodelovanje prav v tej, tretji delavnici. In seveda se je odzvala. Udeležila se jo je s predavanjem v katerem je predstavila uspešnost vključevanja invalidov v življenje v lokalni skupnosti kot je zamišljen s projektom »Občina po meri invalidov«. In kako je potekla delavnica? Vodil jo je Jim Mansell, direktor Tizard centra, Univerze v Kentu. Predstavil je evropski projekt o deinstitucionalizaciji, ki ga vodijo. Rezultati projekta kažejo pomembne ugotovitve: pomembna je enotna definicija institucij, ni na razpolago natančne-

Slika 3: Iz delavnice: Življenje v lokalni skupnosti na Konferenci »Konvencija o pravicah invalidov - črka na papirju in / ali realnost? « Kranjska Gora, 22. - 23.5.2008

ga podatka o številu oseb v institucijah (torej tudi ni možna dobra kontrola njihovega položaja), ocenjuje se, da je 1,45 milijona ljudi v Evropi vključenih v različne institucije, da je za njihov dober prehod iz institucije ključna dobra koordinacija, in najvažnejše, da je to skrb države in lokalnih oblasti. Prav posebno pozornost so namenili oceni stroškov takega prehoda in poudarili, da analiza kaže, da nizek strošek prehoda invalida iz institucije pomeni tudi nizko kakovost tega prehoda in nadaljnjih storitev. Torej naj poudarimo: zelo pomembna ugotovitev projekta je, da je zelo težko zagotavljati zadovoljivo kakovost storitev na lokalni skupnostni ravni brez zagotovljene ustrezne višine finančnih sredstev. Kot prvi predavatelji smo predstavili aktivnost Zveze delovnih invalidov s projektom »Občina po meri invalidov«. Nalogo je po dogovoru opravila mag. Andrejka Fatur Videtič, kot članica projektne sveta »Občina po meri invalidov« in predsednica strokovnega sveta Zveze delovnih invalidov Slovenije. Udeležencem smo predstavili samo Zvezo - številčnost njenih članov in društev, s katerimi pokriva celo državo in seveda tudi značilnost njenih članov, kot delovnih invalidov. Sam projekt smo predstavili kot prenos Standardnih pravil in Agende 22 v prakso, v življenje v lokalni skupnosti. Poudarili smo, da je projekt neposredno aktiviranje lokalne skupnosti, da začne vzpostavljati pogoje in razmere za izenačeno vključenost in delovanje invalidov, ne glede na vzrok, vrsto in stopnjo invalidnosti. Poudarili smo, da dosedanje izkušnje kažejo, da je koncept vsebine in vodenja projekta možno uporabiti v različnih lokalnih okoljih: v večjem mestu in v manjši lokalni skupnosti, tudi v zelo specifični lokalni skupnosti (npr. glede stopnje gospodarske razvitenosti, geografskih značilnosti, razpoložljivosti naravnih virov). Lahko bi poudarili, da smo oblikovali projektni model, ki ga lahko prevzamejo v katerikoli lokalni skupnosti. Z vodenjem dosedanjih razpisov in izborom kandidatke za podelitev listine »Občina po meri invalidov« je tudi projektni svet, ki je odgovoren za realizacijo razpisa, izoblikoval merila za ocenjevanje kandidatke in za spremljanje uspešnosti postavljenih akcijskih načrtov. Ingemar Farma, predsednik Švedske invalidske zveze je predstavil pot razvoja Agende 22. Njegov pristop je bil naravnani promocijsko in motivacijsko za njeno uporabo, torej za to, kar mi z našim projektom že izvajamo: imajo 10 – letne izkušnje, obiskali so preko 100 občin in jih poučevali o možnih aktivnostih, številne občine že imajo programe za invalide. Na podoben način kot so promovirali uporabo Agende 22 bodo razvili tudi model za promocijo Konvencije in v ta namen so razvili Agendo 50. Vasilka Dimoska, programski vodja Republiškega centra za podporo invalidom z duševnimi motnjami je podala pregled situacije teh invalidov v Makedoniji. Glede na celovite razmere v državi je opredelila tudi pet ključnih elementov za lobiranje in motiviranje pristojnih organov za uresničevanje načrtov.

Aktivnosti za ratifikacijo Konvencije bodo izkoristili kot pomembno strategijo za vplivanje na invalidsko politiko. Ključni izziv bo ostal deinstitucionalizacija. Luk Zelderloo, generalni sekretar Evropske zveze izvajalcev storitev za invalide je predstavil organizacijo, ki povezuje preko 800 organizacij, ki zagotavljajo storitve za invalide, pomaga oblikovati invalidsko politiko in izvaja raziskovanje. Delo organizacije vodijo 4 sklopi priporočil: za področje političnih in zakonskih aktivnosti, za ustvarjanje partnerskega odnosa pri izvajanju storitev, za razvijanje alternativnih možnosti, za vlaganje v človeške vire (invalide, člane njihovih družin, strokovnega osebja, javnosti – dvig zavedanja). Vodilo te organizacije je, da izvajalce storitev za invalide vodi predvsem socialni profit in ne le finančni profit. Usmerja njihov razvoj k uporabi skupnih orodij. Pomemben cilj je tudi skupen register invalidov. Udeleženci so razvili zanimivo razpravo, ki pa ji je bilo namenjenega premalo časa, da bi uspeli izmenjati stališča ob postavljenih vprašanjih. To se je kazalo tudi v zaključkih te delavnice. Oblikovalci so jih pripravili bolj po svojem občutku in izkušnjah in manj kot veren odraz poteka delavnice, tako da se dokaj enostransko nanašajo predvsem na področje deinstitucionalizacije invalidov in na področja, ki so jih predstavili vsi predavatelji in razpravljalci.

Za zaključni del poročila o konferenci naj ostane kot vodilo za naprej nekaj kratkih ugotovitev:

- da je ministrica Marjeta Cotman poudarila, da je konvencija realnost in se bo uresničevala v predpisih, politikah, programih in praksah evropske unije in držav članic,
- da lahko leto 2008 ostane zapisano kot svetovni, evropski in slovenski veliki pomnik, saj v njem praznujemo 60. obletnico sprejetja Splošne deklaracije človekovih pravic, ob njej je začela veljati Konvencija o pravicah invalidov (prvi pravno zavezujoči dokument Združenih narodov s področja invalidskega varstva in prvi dokument s področja človekovih pravic v tem tisočletju) in Slovenija je ratificirala to Konvencijo,
- Zveza delovnih invalidov je že dokazala svojo vključenost v sodobne strategije ustvarjanja pogojev za aktivno delovanje invalidov v družbi s svojo proaktivno in aktivno vlogo, katere pomembne del je projekt »Občina po meri invalidov« kot vidik njenega delovanja na lokalnem nivoju;
- Zveza delovnih invalidov Slovenije lahko ostaja med ključnimi nosilci spodbujanja uporabe in prenosa Konvencije v prakso, še posebno na nivoju lokalne skupnosti, tako da jo prenese na sam projekt »Občina po meri invalidov« in tako sočasno z vodenjem projekta oblikuje program njene promocije za vsa ključna področja. Invalidi in invalidske organizacije naj bi namreč

opravili največ svojega aktivnega dela prav na lokalni ravni družbenega življenja – tukaj se namreč invalidi soočajo s težavami vsakodnevno in tukaj je potrebno

opozarjanje, vzpodbujanje in izvajanje aktivnosti in doseganje čim boljših možnosti za njihovo samostojno življenje in vključenost v skupnost.

Vse, ki bi želeli bolj podrobno spoznati bogato vsebino konference, lahko razveselimo z informacijo, da je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v zbirki »Človekove pravice in invalidi« izdalo zbirko vseh programskih prispevkov konference z naslovom »Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost?. Vključuje vsa predavanja, tudi zaključke vseh delavnic in zaključke konference, v prilogah pa je med ostalimi dokumenti tudi prevod Konvencije o pravicah invalidov.

SPOROČILA GENERALNE SKUPŠČINE EVROPSKEGA INVALIDSKEGA FORUMA V LJUBLJANI

Marjan Kroflič

Uvodno pojasnilo in otvoritev

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS) je redni član Evropskega invalidskega foruma (EDF). Kot redni član je svet imel pravico do dveh delegatskih mest na generalni skupščini EDF, ki je bila 24./25. maja 2008 v Ljubljani. Dve delegatski mesti na skupščini je NSIOS poveril Marjanu Krofliču iz Zveze delovnih invalidov Slovenije in Pavlu Krajncu iz Združenja multiple skleroze Slovenije. Predsednik NSIOS Boris Šuštaršič se je skupščine udeležil kot član izvršnega odbora EDF po položaju. Dopoldanskega dela skupščine sta se udeležila kot gosta še predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Drago Novak in sekretarka mag. Tanja Hočevnar. Program skupščine je bil izredno natrpan in bogat, saj je gradivo za zasedanje vsebovalo štirinajst dokumentov!

Generalno skupščino je s pozdravnim nagovorom kot gostitelj odprl Boris Šuštaršič, predsednik NSIOS. Skupščino so pozdravili še slovenska poslanka v Evropskem parlamentu Ljudmila Novak kot članica parlamentarne skupine za invalidnost (MEP) v Evropskem parlamentu in mag. Cveto Uršič, generalni direktor Direktorata za invalide pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ki je uradno predstavljal ministrico Marjeto. Cotman – prebral je tudi njen govor! Po soglasnem sprejetju dnevnega reda skupščine je v prvi vsebinski točki bila razprava o dopolnitvi 13. člena Pravil EDF. Delo EDF bodo podpirali namesto dosedanji posebni komiteji za posamična ciljna vsebinska področja posebne ciljne skupine komitejev, skupine s posebnimi nalogami in

e-mail ekspertne skupine. Podrobnosti o imenovanjih so delavcev teh skupin in njih naloge so opredeljene v posebnem dokumentu.

Študije primerov izvajanja 12. člena Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov

Prva vsebinska tema skupščine je bila razprava o stališčih EDF o ključnih elementih sistema podprtega odločanja oseb, o katerem govori 12. člen Konvencije OZN o pravicah invalidov. Člen govori o enakih pravicah vseh invalidov pred zakonom, kar sicer pomeni, da so vsi invalidi ne glede na vrsto invalidnosti subjekti in ne objekti obravnavanja v sodnih postopkih. V bistvu gre za naslednjo spremembo, ki jo prinaša konvencija: slovo od dosedanjega zakonsko urejenega modela skrbništva in uvedba modela podprtega odločanja – uvedejo se pooblaščenca, ki bodo zastopali interese invalidov. Sistem je natančno izdelan v posebnem dokumentu, ki je bil predmet razprave, za pripombe in stališča je skupščina članicam EDF določila dokončni rok pripomb 15. julij 2008. Končnega stališča zato EDF glede implementacije člena 12. na sami skupščini ni sprejel, delegati pa so bili seznanjeni z dvema študijama primerov nacionalnih zakonodaj, madžarske in nemške. Sandor Gurbei iz

Madžarske je predstavil aktualno protislovje med madžarsko zakonodajo in določbami 12. člena ter potrebo po sistematični reviziji madžarske zakonodaje s tega vidika. Klaus Lachwitz iz Nemčije pa je predstavil nemško zakonodajo z vidika podprtega odločanja invalidnih oseb.

Posodobitev protidiskriminacijske zakonodaje v Evropski uniji

Liza Waddington, predstojnica katedre za evropske pravice invalidov Univerze Maastricht, je predstavila posebnosti, ki bi jih morala vključiti načrtovana evropska direktiva za boj proti diskriminaciji na osnovi invalidnosti. Predstavila je oblike diskriminacije zaradi invalidnosti in kako jo preprečiti, če želimo slediti duhu 13. člena Amsterdamske pogodbe. Na temo diskriminacije pri pripravljanju evropske protidiskriminacijske zakonodaje je bila razprava burna in zelo bogata. Predsednik EDF Yanis Vardakastanis je pojasnil, da je Evropski invalidski forum že januarja letos pripravil predlog besedila Direktive za boj proti diskriminaciji invalidov, besedilo je objavljeno na spletni strani Evropskega invalidskega foruma in obsega 52 strani (www.edf-feph.org). Po doslej znanih informacijah Evropske komisije, naj bi le-ta kmalu pripravila predlog specifične direktive glede invalidnosti z vidika nediskriminacije, vendar naj bi direktiva ščitila horizontalno vse diskriminira-

Slika 4: Iz generalne skupščini EDF, Ljubljana, 24.-25.5.2008

ne skupine. Predsednik je posebej opozoril, da bi invalidni državljani potrebovali protidiskriminacijsko direktivo prav na osnovi invalidnosti zaradi specifičnosti fenomena invalidnosti. Seveda pa je podprl predlog horizontalne zakonodaje glede na druge razloge diskriminiranja določenih skupin državljanov. Evropske komisija naj bi predstavila predlog že 25. junija 2008, dotlej pa je potrebno lobirati na vladnih ravneh, da bi se zagotovila vključitev specifičnosti invalidnosti že v osnutek predloga direktive.¹

Predstavitev letnega poročila EDF o aktivnostih v letu 2007 in delovni program za leto 2009

Poročilo Evropskega invalidskega foruma na šestnajstih straneh o delu za leto 2007 so delegati sprejeli. Predloženo poročilo je sledilo poglavjem iz delovnega programa EDF za leto 2007, navajam: proslava desete obletnice kampanje EDF za celovito evropsko zakonodajo v Evropski uniji; uspešno prizadevanje EDF za povečevanje zaposlovanja invalidnih oseb; učinkovito spodbujanje socialnega vključevanja invalidov v delo in zahteva za enake možnosti črpanja evropskih strukturnih skladov; priznanje invalidnosti kot človekove pravice; zagotovitev dostopnosti do dobrin in servisov tudi invalidom; zagotovitev koristnih, kakovostnih in cenovno dostopnih služb in servisov; izdelava učinkovite invalidske strategije za vsa družbena področja; uveljavljanje enakih možnosti za vse invalidne osebe ter izoblikovanje močnega invalidskega gibanja v državah Evropske unije. Poročilo navaja na trinajstih straneh povsem konkretne ukrepe in akcije EDF na navedenih področjih. Delovni program EDF pa je v bistvu razširitev v letu 2007 sprejetega triletnega delovnega programa za čas od 2008-2010. Delegatom je bil dan čas za pripombe in komentarje do 30. junija, ko naj bi ga s pisnim soglasjem sprejeli.

Strategija Evropskega invalidskega foruma za enakost spolov – sprejem deklaracije o enakosti spolov

Nedeljska vsebina dela skupščine je bila namenjena razpravi o strategiji EDF na področju enakih možnosti invalidnih

¹ Predlog Direktive sveta o izvajanju o načelu enakega obravnavanja oseb ne glede na vero prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost je Komisija Evropskih skupnosti v končni verziji sprejela 2. Julija 2008 z oznako dokumenta COM (2008), 2008/1140 (CNS), objavljeno na spletni strani v slovenskem jeziku <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0426:FIN:SL:PDF>

žensk in moških. Za izhodišče razpravi je služilo gradivo madridske konference iz leta 2007, s katero so promovirali enakost spolov znotraj evropskega invalidskega gibanja z namenom, da bi izboljšali življenje invalidnih deklic in žena v Evropi. Cilj konference je bil ugotoviti razsežnost problemov invalidnih deklic in žensk z vidika njihove polne participacije v družbi kot državljanek in povečati zavedanje znotraj članic EDF, da je potrebno razviti vrsto posebnih ukrepov, da bi jim zagotovili enakost možnosti, še zlasti zaradi njihove multiple diskriminiranosti in izključenosti zaradi spola in invalidnosti. Delegati so zato ocenili, da je potrebno znotraj invalidskega gibanja ustanoviti posebne komiteje ali skupine žensk tako na regionalni, nacionalni in evropski ravni invalidskega gibanja. V zvezi s to problematiko so delegati sprejeli posebno deklaracijo s povsem konkretnimi zahtevami za sprejetje in implementacijo vrste načel, na osnovi katerih morajo EDF in njene članice uvesti urgentno akcijo, s katerimi bi izboljšali kakovost življenja invalidnih deklic in žena.

Mobilizacija invalidskega gibanja v Franciji in na Danskem

Študij primera mobilizacije invalidskega gibanja v Franciji sta predstavila Alain Faure in Pascale Ribes z vidika priprav nacionalnih strategij o socialni zaščiti in socialni vključenosti invalidov v kampanji: 'Niti revščina, niti podrejenost.' Iz poročila o nacionalni strategiji in socialni zaščiti ter socialni vključenosti je danske izkušnje za obdobje 2008-2010 predstavil Stig Langvad, član izvršnega odbora EDF. Poudaril je, kako pomembne so invalidske organizacije, ki morajo začeti dialog z vladnimi predstavniki in jim pojasniti invalidsko problematiko, njihove vsakdanje probleme.

Johan Ten Geuzendam, vodja enote G 3 v Evropski komisiji - DG EMPL - integracija invalidnih oseb, je predstavil odprto metodo koordinacije kot najnovejši instrument na področju socialne Evrope, kar je pomembno, saj sociala ni v pristojnosti Evropske unije. Poročila o nacionalnih strategijah morajo izhajati iz ciljev, ki jih je Evropski Svet sprejel v Lizboni že leta 2000: preprečiti povečevanje revščine v Evropski uniji do leta 2010 in so jih države članice dolžne predstaviti v septembru 2008. Podrobneje je predstavil tako imenovano odprto metodo koordiniranja naslednjih področij: socialno vključevanje, socialna zaščita, upokojevanje in zdravstvena oskrba državljanov. Taka evropska strategija socialne zaščite in socialnega vključevanja je pomembna predvsem zaradi tega, ker Evropska unija za ta področja nima zakonskih kompetenc in ga ne more pravno urediti, zato so države članice še kako zainteresirane za evropsko strategijo z odprto metodo koordinacije kot oblike dodane

vrednosti nacionalnim zakonodajam. Ob tem so posebej poudarili pomembno vlogo civilne družbe, ki se mora aktivno vključiti, kajti brez njene aktivnosti ni mogoče pričakovati uspehov te koordinacije, ki zahteva tudi polno koordinacijo tudi z drugimi evropskimi političnimi instrumenti. Poročila o nacionalnih strategijah morajo vsebovati zato natančen pregled, akcijske plane na področjih socialnega vključevanja, upokojevanja in zdravstvene oskrbe.

Predstavitev 'EuRADE' projekta o povečanju storilnosti invalidskih organizacij

Pozornost je pritegnila tudi predstavitev evropskega raziskovalnega projekta EuRADE o enakosti evropskih invalidskih organizacij pri načrtovanju raziskav o kakovosti življenja invalidov. Projekt izvaja Evropski invalidski forum ob sodelovanju Univerze v Leedu (Velika Britanija) in Univerze v Maastrichtu (Nizozemska), z raziskavo pa naj bi odkrili in pripravili prioritete v raziskovanju evropskih invalidskih organizacij kot dela civilne družbe. S projektom se želi zagotoviti usposabljanje, informiranost, znanje in spretnost aktivistov v invalidskih organizacijah ter zagotoviti sodelovanje med akademsko sfero, raziskovalci in organizacijami civilne družbe. Projekt sta predstavila Lisa Waddington in Mark Priestley, ki sta povabila članice Evropskega invalidskega foruma, da odgovorijo na postavljeni vprašalnik, na osnovi katerega želijo prihodnje leto raziskovalci pripraviti načrt raziskave o invalidnosti. Mark Priestley je poudaril, da so vse dosedanje raziskave izhajale iz medicinskega modela invalidnosti, načrtovana raziskava pa bo raziskala invalidnost z vidika človekovih pravic in civilne družbe. Vprašalnik je objavljen na spletu na naslovu <http://www.leeds.ac.uk/disability-feph.org>

Resolucija o usposabljanju invalidnih oseb in njihovih reprezentativnih krovnih organizacij na zahodnem Balkanu

Resolucijo je predlagal Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS) v skladu s EDF 'Cards' projektom (2004-2007) v državah zahodnega Balkana. Z resolucijo se želi uveljaviti splošni pristop Evropskega invalidskega foruma pri razvoju civilne družbe v teh državah. Resolucija je močno sporočilo vladam teh držav, da Evropski invalidski forum podpira zahteve invalidov in njihovih organizacij v teh državah. Evropsko invalidsko gibanje jih bo v njihovem boju za enakost pravic polno podpiralo. Resolucijo so udeleženci sprejeli z dvema glasovoma proti in ob devetih vzdržanih glasovih.

Sklepno razmišljanje

V kontekstu razprav na generalni skupščini Evropskega invalidskega foruma tudi slovenski invalidi od vlad držav članic Evropske unije pričakujemo in zahtevamo, da v skladu z usmeritvami, priporočili in resolucijami ter direktivami Evropskega parlamenta sprejmejo ustrezno nediskriminacijsko zakonodajo. Menimo, da lahko le spoštovanje in uresničevanje človekovih pravic invalidnih oseb omogoči oblikovanje takih družbenih norm, ki bodo skladne s potrebami in interesi invalidnih oseb v Evropski uniji. Evropska unija je leto 2008 razglasila za leto medkulturnega dialoga z namenom, da spodbudi medsebojno razumevanje med ljudmi različnih evropskih narodov. Medkulturni dialog moramo razumeti širše, namreč kot način življenja ljudi, ki ga je mogoče doseči le s trajno komunikacijo med ljudmi, zato je posebej pomembno vzpostaviti medkulturni dialog prav med invalidnimi in ne-invalidnimi državljani.

Od slovenskega predsedovanja Svetu Evropske unije smo pričakovali, da se bo zavzelo za sprejem take evropske protidiskriminacijske direktive, ki bo vključevala tudi invalidnost kot ne-diskriminacijsko načelo. Menim, da je bilo pričakovanje upravičeno, saj je predsednica Sveta Evropske unije v času predsedovanja Slovenije na ministrskem posvetovanju o zaposlovanju invalidov 5. junija 2008 ministrica Marjeta Cotman v Londonu dejala: »... da je Evropske unija svoje zavzemanje za spoštovanje človekovih pravic invali-

dov postavila med svoje prioritete tudi v nedavno sprejeti resoluciji Sveta Evropske unije.... ». Enako stališče je izrazila tudi na konferenci o Konvenciji o pravicah invalidov v Krajnski gori, ki jo je organiziralo v okviru predsedovanja Slovenije Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v sodelovanju z Evropsko komisijo: »Ratifikacija konvencije v Evropski uniji in hkrati začetek postopka za sprejetje direktive o prepovedi diskriminacije invalidov bosta jasen dokaz, da je Evropska unija že dosegla razvojno stopnjo, ko se zaveda svoje odgovornosti kot vodilna svetovna sila tudi pri uveljavljanju človekovih pravic ranljivih skupin, med katere prištevamo tudi invalide.... ». Ministri so podprli tudi Resolucijo Sveta (2008/C75/01 z dne 17. marec 2008) o položaju invalidov v Evropski uniji. Ta resolucija je vabilo državam članicam, da v skladu s svojimi pristojnostmi zagotovijo invalidom polno uživanje človekovih pravic z medsebojno usklajeno politiko pri uvajanju ustreznih ukrepov za odpravljanje diskriminacije in vključevanjem invalidov v družbo.

In še zaključna misel. Specifična direktiva o prepovedi diskriminacije invalidov skupaj s Konvencijo OZN o pravicah invalidov bo okrepila vlogo in položaj invalidnih oseb v družbi Evropskih narodov in zagotovila enake možnosti vsem državljanom na posameznih družbenih področjih. S tem pa bodo v prihodnosti premagani tudi sedanji družbeni negativni stereotipi o invalidnosti in o invalidnih osebah.

POSLANSTVO EVROPSKEGA INVALIDSKEGA FORUMA

mag. Vojko Skalar

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije – NSIOS je redni član Evropskega invalidskega foruma (EDF). Ker je Zveza delovnih invalidov Slovenije član NSIOS, ima s tem avtomatično zagotovljen posreden vpliv na odločanje v EDF preko NSIOS seveda. Zato bo prav, če na kratko predstavimo poslanstvo EDF in njegovo organiziranost in bistvena določila statuta. Evropski invalidski forum (EDF) je evropska krovna organizacija, ki zastopa interese milijonov invalidov na evropski ravni že od ustanovitve leta 1996. Za mnoge slovenske invalide so integracijski procesi v invalidskem evropskem gibanju morda preveč abstraktna zadeva in zato morda mnogi menijo, da so ne-

koristni za praktično življenje invalidov. Toda zavedati se moramo, da prav zakoni, direktive in odločitve Evropske unije imajo nesporno neposreden in nesporen učinek na vsakdanje življenje invalidov. Evropski invalidski forum je prevzel odgovornost, da se bori za aktivno udeležbo invalidov v evropskih procesih odločanja na vseh področjih, ki so v pristojnosti Evropske unije. Velja prepričanje, da imajo invalidi kot državljani pravico aktivno sodelovati v vseh odločitvah, ki jih zadevajo.

V EDF so vključene nacionalne invalidske organizacije držav EU in EEA kakor tudi evropske nevladne organizaci-

je, ki zastopajo različne invalidnosti, pa tudi organizacije in posamezniki, ki se ukvarjajo z invalidskimi vprašanji. Poslanstvo Evropskega invalidskega foruma je invalidom zagotoviti polno dostopnost do temeljnih in človekovih pravic s tem, da lahko aktivno sodelujejo pri razvijanju in izvajanju evropske invalidske politike. To pomeni, da Evropski invalidski forum spremlja in posveča pozornost izvajanju zakonodajnih instrumentov o izenačevanju možnosti za invalide, ki veljajo v EU, izvajanju Standardnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov, promociji pravic invalidov in enakih možnosti glede na invalidnost. Posebno pozornost posvečajo načelu solidarnosti v celotnem invalidskem gibanju v Evropski uniji in v svetu ter sklepajo partnerstva z drugimi organizacijami, ki branijo pravice diskriminiranih ljudi, ki jim grozi socialna izključenost. Tako opredeljuje svoje delo EDF na teoretični splošni ravni. Konkretno uresničevanje navedenih nalog pa zahteva, da Evropski invalidski forum konstruktivno in proaktivno sodeluje s posamezniki ter institucijami, jim pomaga s strokovnim znanjem o invalidnosti, izkušnjami in mnenji pri odločitvah, kakšna naj bo evropska invalidska politika in kako jo uresničiti.

Programske smernice delovanja Evropskega invalidskega foruma

O poslanstvu Evropskega invalidskega foruma nam največ pove delovni program EDF, ki dejansko pokriva praktično vsa področja, ki so v pristojnosti Evropske unije. Pri pripravljanju zakonodaje na teh področjih EDF daje pobude z vidika nediskriminacije, integracije in enakih možnosti invalidov. In v tem je poslanstvo Evropskega invalidskega foruma, kajti zavedati se moramo dejstva, da imajo določila posameznih evropskih direktiv odločilen vpliv na nacionalno zakonodajo in s tem na vsakdanje življenje invalidnih državljanov.

Naj naštejemo na kratko elemente delovnega programa EDF iz let 2006-2007. V ospredju so bila prizadevanja za polno zaposlitev invalidov; za vseobsegajoč program boja proti diskriminaciji invalidov v EU na vseh področjih življenja; promoviranje priznavanja človekovih pravic invalidov in dostopnosti do transporta, v grajenem okolju, do informacijske in komunikacijske tehnologije, kar jim omogoča polno sodelovanje na vseh področjih družbenega življenja. Dejavno so je EDF vključeval v vse razprave o prihodnosti Evrope ter graditev močnega ter enotnejšega invalidskega evropskega gibanja ob hkratnem zagotavljanju pravice do raznolikosti vsake in vseh skupin invalidov pri delu EDF.

Tudi predloženi program dela EDF za leto 2008 se navezuje na že navedeni program, vendar ga nadgrajuje. Tako daje velik poudarek uresničevanju Konvencije OZN o pravicah invalidov, pri čemer ciljne akcije tudi konkretno navaja. Enako velja za predstavitev in sprejem zakonodaje, namenjene nediskriminaciji invalidnih oseb. Naslednje področje programa zajema promocijo in razvoj kazalcev merjenja socialne inkluzije in zaposlitvene politike invalidnih oseb. Tu je še področje enakega obravnavanja pri zaposlovanju z vidika pozitivne zakonodaje in razvijanje pozitivnih ukrepov na tem področju. Naslednja programska področja so promocija pravice do izobraževanja, enakih pravic samoodločanja in obravnavanja pred zakonom, socialna zaščita (Lizbonska agenda), neodvisno življenje invalidov in samostojno odločanje, dostopnost do zdravstvenih storitev in nege za vse invalide ter dostopnost do dobrin in storitev. Ne manjka področje infrastrukture in prostega gibanja, javni transport in javna infrastruktura, komunikacijska in informacijska tehnologija – na vseh navedenih področjih mora biti za invalide urejena dostopnost. V programski sklop je EDF vključil tudi spreminjanje stereotipov o invalidih. Med zadnjimi programskimi področji je delovanje v smeri povečevanja občutljivosti za invalidska vprašanja v Evropskem parlamentu in v Evropski komisiji ter sodelovanje pri oblikovanju bodočnosti Evrope prek močnejšega evropskega invalidskega gibanja. Tu so še opozorila evropskim ustanovam o različnosti posameznih skupin invalidov ter zahteva po zastopanosti invalidnih žensk in mladih v strukturi Evropskega invalidskega foruma.

Struktura odločanja v Evropskem invalidskem forumu

Reprezentativna struktura EDF je demokratična in transparentna, saj invalidi vse odločitve sprejemajo sami ali pa njihovi zastopniki, tudi družine. V EDF so včlanjene številne mrežne (krovne) organizacije, ki delujejo na evropski, nacionalni, pa tudi regionalni ali lokalni ravni. Dve osnovni skupini organizacij sta včlanjeni v EDF: (1) nacionalni sveti invalidskih organizacij držav članic EU ter evropske organizacije, ki zastopajo interese različnih skupin invalidov in njihovih družin glede na vrsto invalidnosti in (2) nevladne organizacije, ki delajo za invalide na vseh ravneh ter posamezniki, ki so predani promociji ciljev Evropskega invalidskega foruma.

Najvišji organ upravljanja Evropskega invalidskega foruma je Generalna skupščina, ki se sestaja vsaka štiri leta. Na njej izvolijo s štiriletnim mandatom predsednika, odbor (svet) direktorjev in komite za finance, članstvo in poverilnice, ki

upravljajo EDF. Svet direktorjev sestavljajo predsednik, šestnajst delegatov nacionalnih invalidskih organizacij, dvanajst delegatov polnopravnih (rednih) članov nevladnih organizacij in dva člana drugih nevladnih organizacij. Izvršno telo je izvršni komite, ki ga sestavljajo predsednik, dva podpredsednika, zakladnik, sekretar in šest uradnikov. Delo opravljajo sekretariat EDF in posamezni komiteji. Sekretariat sestavljajo direktor Carlotta Besozzi in osem uradnikov, ki so zadolženi za posamezna področja. Komiteje sestavljajo večinoma invalidi in starši tistih invalidov, ki se ne zmorejo zastopati sami. V strukturi odborov je uravnotežena struktura invalidov glede na vrsto invalidnosti. Naloga komitejev EDF je pomagati in svetovati na posameznih področjih družbenega življenja, ki so razvidna že iz samih naslovov odborov: (1) komite za politiko zaposlovanja, socialnega vključevanja in socialnega varstva; (2) komite za človekove pravice in nediskriminacijo; (3) komite za univerzalen dostop; (4) komite za invalidne ženske; (5) komite za invalidno mladino; (6) komite za invalidne ljudi s kompleksnimi potrebami zaradi večstranske odvisnosti ter (7) komite za kronične bolezni. Na skupščini v Ljubljani letos so sklenili, da bodo dosedanje komiteji za posamična ciljna vsebinska področja podpirale posebne ciljne skupine komitejev, skupine s posebnimi nalogami in e-mail ekspertne skupine.

Evropski invalidski forum ima polnopravne redne člane, navadne člane, člane opazovalke in pridružene člane, za vsako izmed navedenih so navedeni natančni kriteriji za sprejem.

Statut Evropskega invalidskega foruma

Zadnje besedilo statuta je sprejela generalna skupščina Evropskega invalidskega foruma v Varšavi leta 2004. V statutu je opredeljeno poslanstvo EDF v 3. členu takole, neuraden prevod: «.../da invalidom zagotovi popoln dostop do temeljnih človekovih pravic preko njihove polne aktivne udeležbe pri razvijanju in izvajanju politike v Evropi. Cilj je doseči izenačenje možnosti za vse invalidne ženske in invalidne moške tako, da vpliva na delo vseh evropskih institucij v sodelovanju s socialnimi in civilnimi partnerji, institucijami in agencijami EEA, pa tudi drugimi evropskimi in mednarodnimi organizacijami EEA v skladu z načeli nediskriminacije.../To bomo dosegli skozi promocijo in sistematično spremljanje zakonodajnih predlogov in strateške kampanje, ki bo vplivala na politiko in prakso v Evropi. Dejavnosti, ki jih bo združenje izvajalo, da bi doseglo svoje cilje, vključujejo:

- Stike z ustreznimi ustanovami in posvetovalnimi telesi EU
- Pripravo in razpošiljanje informativnih referatov, periodičnih informativnih biltenov in drugih pisnih prispevkov

- Organizacijo konferenc in seminarjev ter/in sodelovanje na njih
- Sodelovanje in dialog z drugimi zainteresiranimi kot so nevladne organizacije, mediji, sindikati in delodajalci /.../ »

Kako deluje Evropski invalidski forum in možnosti vplivati na življenjske pogoje invalidov

Med najbolj odmevnimi kampanjami EDF je bila vsekakor kampanja zbiranja milijona podpisov evropskih invalidnih državljanov za evropsko direktivo, v kateri so sodelovali tudi slovenski invalidi. Za zgled, kako je deloval EDF v procesih odločanja v evropskih institucijah navajam nekaj primerov. Prvo odprto pismo Evropskega invalidskega foruma predsedniku evropske Komisije Joseju Manuelu Barroso je predsednik EDF Yannis Vardakastanis poslal predsedniku že 22. aprila letos. V pismu je poudaril, da bi pomenil sprejem Smernice pozitiven odziv na kampanjo EDF o zmanjšanju števila invalidov v Evropi s štirih milijonov na en milijon. To bi bil nedvomno prvi pomemben korak Evropske Komisije v procesu izvajanja Konvencije OZN o pravicah invalidov, saj bi ta vseobsegajoči dokument vseboval tudi državljanske, politične, socialne, ekonomske in kulturne pravice, torej pravice na vseh področjih človekovega življenja. Pismo je pozvalo ustanove EU, da naj sprejmejo tako evropsko zakonodajo, ki bo državljanom Evrope dovoljevala dostop do enakih pravic po celotni EU, vključno s svobodo gibanja ter ureditvijo pravic invalidov na vseh področjih življenja.

Drugo odprto pismo je predsednik Evropskega invalidskega foruma je poslal predsedniku Evropske komisije spet 17. Junija 2008. V njem je izrazil zaskrbljenost, da bi predvidena zgolj ena evropska proti diskriminacijska direktiva na temelju člena 13. Amsterdamske pogodbe lahko v celoti ustrezala potrebam invalidnih oseb. Pomislek je bil upravičen, ker dejansko pri pojavu invalidnosti opazimo diskriminacijo, ki je povezana s predsodki (negativnimi stališči) in tako imenovano strukturalno diskriminacijo, ki jo je mogoče odpraviti le z odpravo ovir v grajenem in družbenem okolju. Nevarnost je torej, da bi enovita direktiva oslabil ali prezrla specifično, ki jo poraja fenomen invalidnosti. Zato je po predsednikovem mnenju nujno, da protidiskriminacijska politika sledi in vključi načela Konvencije OZN o pravicah invalidov. Toda, če se bo odločilo za enovito direktivo, je po prepričanju Evropskega invalidskega foruma potrebno vanjo vključiti najmanj specifična in posebna poglavja za vsak vzrok diskriminacije, vsebovan v konvenciji. Poglavje o invalidnih osebah bo učinkovito pri zagotavljanju temeljnih potreb in-

validov, če bo vsebovala določila o dostopnosti do dobrin, služb in infrastrukture kakor tudi socialno zaščito in socialno varnost, zdravje in izobraževanje. Izrazil je zaskrbljenost, saj odziva s strani Evropske komisije ni bilo na predlog direktive, ki ga je Komisiji Evropski invalidski forum predložil v vednost že januarja 2008.

Evropski invalidski forum postavlja prioritete bodoče ne-diskriminacijske direktive

Glede na specifičnost diskriminacije na osnovi invalidnosti je po mnenju Evropskega invalidskega foruma bistveno, da načrtovana direktiva upošteva vse specifičnosti, ki jih v bistvu vsebuje že Konvencija OZN o pravicah invalidov o edinstvenih fizičnih in strukturalnih ovirah zaradi invalidnosti. Zato je nadvse važno, da direktiva zaščiti vse ljudi, ki se počutijo invalidne, so invalidi ali imajo v družini invalidno osebo; ljudi, ki so v preteklosti preživeli invalidnost ali pa bodo verjetno postali invalidi. Direktiva mora izhajati iz socialnega modela invalidnosti, ki naj bo ključ za presojo o temi invalidnosti posameznika. Prav tako mora direktiva izhajati iz definicije diskriminacije v 2. členu Konvencije: »Diskriminacija invalidov pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti z namenom ali posledico zmanjšanja ali izničenja enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Vključuje vse oblike diskriminacije, tudi odklonitev primerne prilagoditve.« Najvažnejše je, da nova direktiva pokrije prioritarno socialno zaščito in socialno varnost, zdravstveno oskrbo, izobraževanje, dostop do servisov in preskrbe, do javnih storitev in dobrin, dostop do informacij in procedur, dostop do zgradb, telekomunikacije, transporta in drugih javnih storitev.

Vladimir Spidla, evropski komisar za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti, je podal predlog Komisije,

da bi sprejeli v Evropski uniji eno samo protidiskriminacijsko direktivo. Direktiva bo zagotavljala zaščito pred diskriminacijo zaradi starosti, **invalidnosti**, spolne usmerjenosti ter verske usmerjenosti ali prepričanja. Ta nova direktiva bo zagotovila enako ravnanje na področjih socialne zaščite, ki vključuje socialno varnost in zdravstveno nego, izobraževanje, dostop do dobrin in servisov ter preskrbo s servisi, ki so zdravim ljudem na voljo po komercialni poti, sem pa spadajo tudi bivalne razmere. Vendar Evropski invalidski forum očita predlagani protidiskriminacijski zakonodaji v okviru prenovljene socialne agende, da ni uspela zaščititi pravic evropskih invalidnih državljanov, čeprav izhaja iz 13. člena Amsterdamske pogodbe.

Namesto sklepa pomislek Evropskega invalidskega foruma

Yannis Vardakastanis, predsednik Evropskega invalidskega foruma, je izrazil pomislek na predlog direktive: »Evropski invalidski forum ceni dejstvo, da Komisija priznava potrebo po pravnih ukrepih, ki govorijo o nediskriminaciji tudi na drugih področjih, ne le pri zaposlovanju. Pozdravljamo dejstvo, da dokument pokriva široko paleto področij, ki vključujejo socialno zaščito, socialne prednosti, zdravstveno nego, dostop do in preskrbo z dobrinami in servisi, kar se ujema s smernico proti diskriminaciji zaradi rase in etnične pripadnosti. Za invalide so sicer zagotovljena načela primernih bivalnih pogojev, pravice do ukrepov, ki zagotavljajo učinkovit dostop do nediskriminacije. Vendar ostaja osnutek smernice nejasen, je prekratek, hkrati pa uvaja tudi pomembne omejitve pravic invalidov na nekaterih področjih, denimo na področju izobraževanja in socialnega zavarovanja. Poleg tega si dokument lahko razlagamo na različne načine, zato jo bodo pravniki težko tolmačili.«

Vir: Spletna stran Evropskega invalidskega foruma <http://www.edf-feph.org/>

DIREKTORAT ZA INVALIDE V LETU 2008

mag. Cveto Uršič, mag. Aleksandra Tabaj, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Eno izmed temeljnih področij dela Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je tudi invalidsko varstvo. V letu 2005 je ministrstvo ustanovilo Direktorat za invalide. Tudi s tem sta sedanja vlada in ministrstvo pokazala, da se zavedata obsežnosti in kompleksnosti invalidske problematike. Pri izvajanju nalog je ministrstvo v teh letih tesno sodelovalo in se posvetovalo z invalidi in njihovimi reprezentativnimi organizacijami (tudi v okviru Sveta Vlade za invalide) ter Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije. V zadnjih dveh letih smo na direktoratu posebno pozornost namenili trem slovenskim temam – pripravi celovitega akcijskega programa za invalide, izboljšanju možnosti za zaposlovanje invalidov ter pripravi zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Poleg tega smo precej aktivnosti in energije posvečali mednarodni tematiki in dejavnosti, še posebno v času slovenskemu predsedovanju EU.

Mednarodna dejavnost

Direktorat za invalide je na mednarodni ravni aktivno sodeloval na nivoju Evropske unije, Združenih narodov in Sveta Evrope.

V okviru predsedovanja Evropski uniji je direktorat pripravil Resolucijo Sveta EU in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o položaju invalidov v Evropski uniji. V mesecu maju 2008 smo prav tako v okviru predsedovanja pripravili evropsko konferenco, ki se jo je udeležilo preko 300 udeležencev, iz Slovenije, držav članic EU, držav EFTA in kandidat. Ob konferenci je potekalo tudi neformalno ministrsko srečanje. Tematiki obeh dogodkov sta bili vezani na Konvencijo o pravicah invalidov.

V Združenih narodih so predstavniki direktorata za invalide sodelovali pri pripravi Konvencije o pravicah invalidov. Konvencijo je Slovenija podpisala v letu 2007, ratificirala pa v letu 2008. V tem mesecu potekajo še aktivnosti za zaključek procesa ratifikacije s strani Evropske skupnosti na nivoju Evropske unije.

Predstavniki direktorata smo se udeleževali tudi sej delovnih skupin Odbora za rehabilitacijo in vključevanje invalidov in njegovih delovnih skupin pri Svetu Evrope. V zadnjem

obdobju je bila posebna pozornost namenjena problematiki staranja in invalidnosti (o tej temi smo v Sloveniji prav na pobudo Zveze delovnih invalidov Slovenije že leta 1999 organizirali posebno konferenco in izdali zbornik predavanj). V naslednjem letu Svetu Evrope Slovenija tudi predseduje. V tem času sooblikujemo tudi program predsedovanja s tematskega področja invalidnosti.

Izboljšanje možnosti invalidov za zaposlitev

V tem obdobju smo posvečali pozornost izvajanju Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – v letu 2006 smo vpeljali kvotni sistem zaposlovanja invalidov, sprejeli nove pravilnike, ki določajo zaposlitveno rehabilitacijo. Posebno pozornost smo posvečali strokovnim nalogam in krepitvi strokovne usposobljenosti izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije – tudi s podporo Inštituta za rehabilitacijo. Na ministrstvu ocenjujemo, da so se izboljšale možnosti invalidov za zaposlitev, seveda pa nikakor ne moremo biti zadovoljni z doseženim. Pri nadaljnjih izboljšavah sistema pričakujemo strokovno pomoč predvsem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidskih organizacij – tudi

slika 5: Uresničevanje dostopnosti za invalida v praksi

tu je neprecenljiva vloga Zveze delovnih invalidov Slovenije – in pa seveda tudi socialnih partnerjev.

Akcijski program za invalide 2007-2013

V letu 2006 smo dokončali tudi vladni Akcijski program za invalide 2007-2013, s katerim smo začrtali smeri razvoja slovenske politike invalidskega varstva v naslednjem obdobju. V letošnjem letu je bila tudi opravljena evalvacija akcijskega programa v letu 2007, ki jo je obravnavala vlada. Prvo poročilo o izvajanju akcijskega programa je dostopno tudi na spletnih straneh ministrstva (http://www.mdds.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/).

Raziskave

V zadnjih treh letih je bilo na predlog (z zagotovljenim financiranjem) direktorata opravljenega veliko raziskovalnega dela. Večina nalog je objavljenih tudi na spletnih straneh ministrstva v rubriki 'Publikacije':

- Analiza izvajanja 102. - 105. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v povezavi z ukrepi za spodbujanje zaposlovanja invalidov (avgust 2008)
- Evalvacija usposabljanja na delovnem mestu v učnih delavnicah in učnih podjetjih (2006)
- Evalvacija izvajanja zaposlitvene rehabilitacije (2007)
- Evalvacija izvajanja socialne vključenosti za leto 2006 (2007)
- Evalvacija delovanja zaposlitvenih centrov (2007)
- Analiza socialno ekonomskega položaja invalidov za pravo Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (2007)
- Analiza programov osebne asistence (2007)

- Invalid med socialnim varstvom in trgom dela (2006),

In še nekatere:

- Oblikovanje modela spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2007-2013
- Analiza socialnih transferjev za invalide
- Vodnik po pravicah invalidov
- Analiza invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov – finančni učinki glede na zakonodajo EU (v pripravi)

SKLEP

Z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov se je Slovenije še bolj zavezala, da bo gradila invalidsko politiko, ki temelji na človekovih pravicah (o tem več v prispevku, v katerem je predstavljena Konvencija!). To prav gotovo pomeni tudi, da bodo v prihodnje Vlada in ministrstva morala še tesneje sodelovati pri oblikovanju in sprejemanju dokumentov z reprezentativnimi invalidskimi organizacijami. Zato bo tudi v prihodnje moral ostajati direktorat za invalide in druga posvetovalna telesa, kot je na primer Svet Vlade Republike Slovenije za invalide. Prva naloga, ki čaka Vlado v naslednjem mandatu bo prav gotovo dokončanje Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (delovno besedilo zakona je pripravljeno, imenovana je tudi delovna skupina za pripravo predloga zakona) in sprememba Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – do konca leta je potrebno pripraviti spremembe in dopolnitve zakona, tako, da bo zakon usklajen z Uredbo ES o splošnih skupinskih izjemah. V pripravi je analiza stanja, ki bo v pomoč pri ugotavljanju finančnih posledic na delovanje invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov. Obe nalogi sta zelo zahtevni, ampak nujni in predvsem v korist invalidov.

KOMISIJA ZA UGOTOVITEV PODLAGE ZA ODPOVED POGODBE O ZAPOSLOTVI

Darko Kastelic, univ. dipl. prav., Višji sodelavec v Službi za invalidsko zavarovanje in poklicno rehabilitacijo, ZPIZ

Komisija za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi (v nadaljevanju: Komisija) je komisija Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. V sistem varstva invalidov pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi je bila uvedena s 1.1.2006, ko je stopila v veljavo Uredba o dolo-

čitvi kvote za zaposlovanje invalidov (Uradni list RS, št. 111/05, v nadaljevanju: Uredba) in je začel veljati kvotni sistem kot eden izmed ukrepov za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, ki zavezuje delodajalce k izpolnjevanju deleža zaposlenih invalidov od celotnega števila zaposlenih

pri delodajalcu, s finančnimi vzpodbudami vzpodbuja zaposlovanje invalidov, delodajalcem, ki kvote ne dosegajo, pa nalaga plačilo zaradi neizpolnitve kvote.

Z uveljavitvijo Uredbe so bile skladno s 110. členom Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07-UPB2, v nadaljevanju: ZZRZI), s katerim je bilo določeno, da se ne glede na določbe drugega odstavka 446. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/06-UPB4, v nadaljevanju: ZPIZ-1), začnejo določbe 102. do 105. člena ZPIZ-1 uporabljati z dnem uveljavitve Uredbe, dane pravne podlage za delo Komisije, katere način dela je urejen s Pravilnikom o načinu dela Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi (Uradni list RS, št. 117/2005, v nadaljevanju: Pravilnik) in se je namesto dotedanjega absolutnega varstva pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi (ko je bilo mogoče odpovedati pogodbo o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe le delavcem, zaposlenim pri delodajalcih z manj kot petimi zaposlenimi), začelo uporabljati uzakonjeno načelo relativnega varstva invalidov pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi.

Komisijo sestavljajo predstavniki **Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Inšpektorata Republike Slovenije za delo, Zavoda RS za zaposlovanje, delodajalcev in sindikatov**, sedež navedene komisije Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pa je pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ki ji zagotavlja tudi materialne, tehnične in organizacijske pogoje za delo.

Odpoved pogodbe o zaposlitvi je skrajni ukrep, ko ni mogoče niti pri drugem delodajalcu ponuditi ustreznega dela in so zato delodajalci dolžni, pred vložitvijo predloga preveriti vse možnosti za ohranitev zaposlitve invalidu. Po drugem odstavku 91. člena ZPIZ-1 namreč zavarovancu, ki ima sklenjeno delovno razmerje v Republiki Sloveniji, zagotovi pravico do premestitve delodajalec. Delodajalec mora po 1. odstavku 101. člena ZPIZ-1 delovnemu invalidu III. kategorije invalidnosti ponuditi opravljanje drugega dela na delovnem mestu v skladu z njegovo preostalo delovno zmožnostjo in strokovno izobrazbo oz. usposobljenostjo ali delo s skrajšanim delovnim časom v skladu z njegovo preostalo delovno zmožnostjo, razen v primerih, ko mu lahko, skladno s 102. členom ZPIZ-1 in predpisi o delovnih razmerjih, odpove pogodbo o zaposlitvi.

Glede zagotavljanja drugega dela gre poudariti, da so delodajalci ob prejemu izvršljive odločbe o priznanju pravic iz invalidskega zavarovanja posebej opozorjeni, da lahko v primerih, ko je za zaposlitev oziroma premestitev delovnega invalida na drugo delovno mesto potrebna prilagoditev

prostorov in delovnih sredstev, po Sklepu o kriterijih, merilih in postopku za določanje višine sredstev za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za zaposlitev za delovne invalide (Uradni list RS, št. 34/06) uveljavljajo sodelovanje Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije pri zagotavljanju sredstev za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev na podlagi dokončne odločbe Zavoda o priznani pravici do premestitve na drugo delovno mesto oziroma pravici do dela s krajšim delovnim časom od polnega na drugem delovnem mestu, ki ga je potrebno prilagoditi.

Če pa delodajalec invalidu, zaradi nezmožnosti za opravljanje dela pod pogoji iz pogodbe o zaposlitvi zaradi invalidnosti in v primeru poslovnega razloga, utemeljeno ne more ponuditi nove pogodbe o zaposlitvi v skladu s 101. členom ZPIZ-1 in 1. odstavkom 40. člena ZZRZI, pa lahko odpove pogodbo o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe o zaposlitvi le, če Komisija, ki je po 103. členu ZPIZ-1, pristojna za ugotovitev razlogov za odpoved pogodbe o zaposlitvi na podlagi prvega odstavka 102. člena ZPIZ-1 in 40. člena ZZRZI ter podajo mnenja o podlagi za odpoved pogodbe o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe, pred odpovedjo pogodbe ugotovi obstoj podlage in poda pozitivno mnenje o obstoju podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe.

Delodajalci, ki so preverili vse možnosti za ohranitev zaposlitve invalidom in ugotavljajo, da invalidom utemeljeno ne morejo ponuditi nove pogodbe o zaposlitvi v skladu s 101. členom ZPIZ-1 in 1. odstavkom 40. člena ZZRZI ter nameravajo pogodbo odpovedati brez ponudbe nove pogodbe, lahko pri Komisiji začnejo postopke za ugotavljanje podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe o zaposlitvi delovnim invalidom, katerim so z dokončno odločbo priznane pravice na podlagi invalidnosti II. ali III. kategorije invalidnosti in imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas na območju Republike Slovenije in invalidom, ki nimajo statusa delovnega invalida, v skladu s 116. členom Zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/02 in 103/07), v zvezi s 102. in 103. členom ZPIZ-1 ter 40. členom ZZRZI.

O nameravani redni odpovedi pogodbe o zaposlitvi brez ponudbe nove pogodbe so delodajalci dolžni obvestiti delovnega invalida, za delovno dokumentacijo, ki jo delodajalec priloži k predlogu za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi pa se po 4. členu Pravilnika šteje:

- izjava delodajalca o nameravani redni odpovedi veljavne pogodbe o zaposlitvi invalidu z navedbo razlogov za redno odpoved pogodbe o zaposlitvi;

- veljavna pogodba o zaposlitvi;
- podpisano obvestilo zavarovanca, da je seznanjen z nameravano redno odpovedjo veljavne pogodbe o zaposlitvi;
- dokazilo o ugotovljeni invalidnosti oz. telesni okvari (to so ustrezni dokumenti, navedeni v 8. členu Navodila za izpolnjevanje obrazca prijave v zavarovanje za invalide (Ur. l. RS, št. 10/05 in 45/05);
- dokumentacija, ki obsega podatke o zahtevah za zaposlitev pri delodajalcu (splošni akt delodajalca, ki določa pogoje za opravljanje dela na posameznem delovnem mestu oz. akt o sistemizaciji delovnih mest, izpis iz izjave o varnosti z oceno tveganja);
- dokazila o spremembah organiziranega delovnega procesa glede na prejšnje stanje, če gre za spremembe organiziranega delovnega procesa;
- program razreševanja presežnih delavcev, če gre za odpoved večjemu številu delavcev iz poslovnih razlogov;
- dokazila oziroma obrazložitev poslovnega razloga za odpoved pogodbe o zaposlitvi invalidu oziroma poslovnega razloga ter vpliva invalidnosti glede na možnost zagotavljanja drugega delovnega mesta invalidu pri
- zavarovančevem delodajalcu oziroma
- pri drugem delodajalcu.

Komisija ugotavlja podlago za odpoved pogodbe o zaposlitvi na podlagi **prejema predloga delodajalca in delovne dokumentacije, katere sestavni del so tudi ugotovitve s predlogom o izpolnjevanju pogojev za odpoved pogodbe o zaposlitvi**, ki jih na zaprosilo Komisije pripravi Zavod RS za zaposlovanje, ki ima v postopku pomembno vlogo, saj strokovni delavci pregledajo in preučijo predloženo delovno dokumentacijo delodajalca, po potrebi delodajalca pisno pozovejo na dopolnitev ali pa opravijo obisk pri delodajalcu.

Kot je razvidno iz informacij o delu Komisije, ki se mesečno objavljajo na spletni strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, je Komisija v tretjem letu delovanja nadaljevala z reševanjem zadev vloženi v letu 2007, ki do konca leta še niso bile rešene in zadev za katere so delodajalci predloge za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi vložili v letu 2008. Iz preglednice 1.1., o prejetih, rešenih in nerešenih predlogih za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe zaposlitvi v letih 2006, 2007 in 2008, je razvidno, da je Komisija od 1.1.2008 do 31.8.2008 prejela 542 novih predlogov tako, da je bilo v tem obdobju, skupaj z nerešenimi zadevami, ki so bile vložene v letu 2007 pa do konca leta niso bile rešene, v reševanju 753 zadev.

Komisija tudi v letu 2008 deluje usklajeno in konstruktivno, v obdobju od 1.1.2008 do 31.8.2008 pa je imela 24 sej (v letu 2007 je bilo 39 sej), na katerih je soglasno podala 454 mnenj in le eno mnenje s preglasovanjem. Podala je 359 pozitivnih mnenj in 96 negativnih, v 46 primerih pa so bile zadeve rešene na drug način. Na dan 31.8.2008 je bilo tako 252 nerešenih zadev, od tega pa je bilo 153 zadev na Zavodu RS za zaposlovanje z zaprosilom za pripravo ugotovitev s predlogi in 38 pripravljenih za obravnavo na Komisiji.

Od 1.1.2006 do 31.8.2008 je bilo pri Komisiji vloženi 2514 predlogov za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi, na Komisiji pa je bilo podanih 1681 pozitivnih mnenj, v 581 primerih pa pozitivno mnenje ni bilo podano.

Med primeri, ko Komisija ni podala pozitivnega mnenja, gre v 422 primerih za negativno mnenje o podlagi za odpoved pogodbe o zaposlitvi, v 159 primerih pa za zadeve rešene na drug način, predvsem v primerih, ko so delo-

LETO	NEREŠENE VLOGE NA DAN 1.1.	PREJETE VLOGE V TEKOČEM LETU	REŠENE VLOGE				NEREŠENE VLOGE NA DAN 31.12.
			POZITIVNO	NEGATIVNO	NA DRUG NAČIN	SKUPAJ	
Leto 2006	/	1133	599	160	64	823	310
Leto 2007	310	839	723	166	49	938	211
Leto 2008 na dan 31.8.2008	211	542	359	96	46	501	

Preglednica 1.1.: Število prejetih, rešenih in nerešenih predlogov za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe zaposlitvi v letih 2006, 2007 in 2008

dajalci vložili predloge za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi, odločba o invalidnosti pa ni bila izvršljiva, v primerih, ko delodajalci, kljub pozivu za predložitev delovne dokumentacije te niso predložili in v primerih, ko se je v času postopka za invalida našla drugačna rešitev in je bil postopek ustavljen.

Podatki o podanih pozitivnih mnenjih, ko je Komisija na predlog delodajalca ugotovila obstoj podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi pa ne predstavljajo dejanskega števila invalidov, ki so jim delodajalci odpovedali pogodbe o zaposlitvi po pridobljenem pozitivnem mnenju Komisije, ker so mnenja podana v postopkih za odpoved pogodbe o zaposlitvi, ki jih nameravajo odpovedati delodajalci, na katerih je v postopku za odpoved pogodb o zaposlitvi dokazno breme in je zato dejansko število odpovedanih pogodb nižje od števila podanih mnenj, kar dokazujejo tudi primeri, ko delodajalci po že pridobljenem pozitivnem mnenju Komisije, ponovno vložijo predlog za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi.

Primerjava podatkov o vloženi predlogih v letu 2006 s podatki o vloženi predlogih v letu 2007 in navedenem obdobju leta 2008 kaže, da se manjša število vloženi predlogov za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi delovnim invalidom po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št.: 12/92, 5/94, 7/96 in 54/98, v nadaljevanju: ZPIZ), več pa število vloženi predlogov za delovne invalide po ZPIZ-1. Tako je tudi iz podatkov o podanih mnenjih Komisije v obdobju od 1.1.2008 do 31.8.2008 razvidno, da je bil obstoj podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi brez ponudbe

nove pogodbe o zaposlitvi ugotovljen v 246 primerih za delovne invalide III. kategorije po ZPIZ-1, v enem primeru za delovnega invalida II. kategorije po ZPIZ-1, v 36 primerih za delovne invalide II. kategorije po ZPIZ, v 75 primerih za delovne invalide III. kategorije po ZPIZ in v enem primeru za invalida, ki nima statusa delovnega invalida.

Zato menim, da kaže, glede na vložene predloge za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi, v katerih delodajalci predlagajo, da se ugotovi podlaga za odpoved pogodbe o zaposlitvi iz razloga nezmožnosti za opravljanje dela pod pogoji iz pogodbe o zaposlitvi zaradi invalidnosti, okrepiti sodelovanje zavarovancev in delodajalcev ter sindikatov v podjetjih (ki poznajo razmere v podjetjih) že v času postopkov za uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja tako, da bi se pri delodajalcu našlo delo, ki bi ga bil delovni invalid zmožen opravljati.

Glede na pogosta vprašanja delovnih invalidov gre ob tem ponovno poudariti, da so delodajalci že o nameravani redni odpovedi pogodbe o zaposlitvi dolžni invalide obvestiti (podpisano obvestilo zavarovanca, da je seznanjen z nameravano redno odpovedjo veljavne pogodbe o zaposlitvi je del delovne dokumentacije, ki jo delodajalec pošlje s predlogom Komisiji), ob redni odpovedi pogodbe o zaposlitvi invalidu pa ga je delodajalec dolžan opozoriti tudi na:

- njegove pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti
- če je delovni invalid - na pravice iz invalidskega zavarovanja (pravice do nadomestil iz invalidskega zavarovanja po izteku pravic za primer brezposelnosti) in
- na pravno varstvo zoper delodajalčevo odpoved pogodbe.

Iz razstave ročnih in umetniških del DI ZDIS

Slovenj Gradec, 18 - 27.4.2008

Iz 10. jubilejne pevske revije DI ZOIS

Metlika, 17.5.2008

PREDSTAVITEV MODELA 'PROŽNA VARNOST' DELOVNIH MEST

Marjan Kroflič

Nastanek in spreminjanje vsebine modela 'prožne varnosti'

Angleški pojem 'flexicurity' je besedna skovanka iz pojmov 'flexibility' in 'security', vendar pojma v slovenskem jeziku ni mogoče prevesti z enobesedno skovanko. Pojem zato prevajamo z besedno zvezo 'prožna varnost'. Današnje vsebino pojma bomo lažje razumeli, če poznamo njen nastanek in tradicijo Danske kot socialne države. Tam se je pojem uveljavil v davnem letu 1899, ko so danski sindikati v pogajanjih z vlado dosegli tako imenovano Ustavo trga dela (Labour Market Constitution). V njej so sindikati uspeli uveljaviti načelo vzajemne koristnosti: korist za državo in za zaposlene na trgu dela (donosna in varna država). To Ustavo so na Danskem revidirali šele leta 1960 in jo poimenovali 'Temeljni sporazum', ki daje sindikatom in upravam podjetij pravice (proste roke) pri najemanju in odpuščanju delavcev, kadarkoli je to pač potrebno. Delavci imajo pri tem aktivno vlogo, medtem ko ima minimalne pravice poseganja v to sfero država. Ta danski tripartitni sistem (imenovali so ga tudi 'zlata trikotnik') med delodajalci, delojemalci in državo je sicer zamotan sistem, vendar pa vladi omogoča aktivno odzivanje na dogajanja na trgu dela, ker odpira možnost 'aktivizacije' delavcem (aktivna politika zaposlovanja).

Danski model reguliranja trga dela

Bistvo danskega modela reguliranja trga dela je razvidno iz njihovega delovnega prava, ki je 'prožno' v tem smislu, da na eni strani dopušča sorazmerno nizko varnost delovnega mesta, vendar omogoča delavcem vseživljenjsko učenje z aktivno politiko na trgu dela, na drugi strani uvaja dovolj radodaren sistem socialne varnosti. Model izhaja iz hotenih načel zaposlovanja in odpuščanja delavcev, daje pravice soodločanja sindikalnim organizacijam, državi pa minimalne zakonske pristojnosti in vpliv na trgu dela. Vendar je Danska že leta 1990 spet začela preverjati uspešnost svoje tradicionalno socialne države, s fiskalno politiko je uspešno zmanjšala brezposelnost, ko je hkrati uvedla aktivno politiko zaposlovanja na trgu delovne sile v letih 1994-1996. Aktivna politika trga dela pomeni motiviranje brezposelnih, da iščejo in sprejmejo delovna mesta in se nenehno usposablajo za različna delovna mesta.

Evropska unija je začela z uvajanjem in prilagajanjem modela prožne varnosti – flexicurity - v letih 2005-2008. Res pa je, da so ta model v Evropski uniji sicer splošno sprejeli, vendar pa se v javnosti in na trgu dela počasneje uveljavlja. V Evropi in še posebej v Sloveniji smo bili doslej vendarle (raz)vajeni živeti s socialnim modelom, ki je zagotavljal brezplačno zdravstvo, izobraževanje, zagotavljal pokojnine in primerne življenjske razmere vsem državljanom. Evropski model prožne varnosti delovnega mesta je nastal kot oblika pro-aktivne politike zaposlovanja na trgu dela, za katero je značilna kombinacija dveh zakonodajnih načel: da delodajalci zlahka najamejo in odpustijo delojemalca (od tod izraz 'prožnost' za delodajalce), a hkrati morajo zagotoviti visoke podpore 'nezaposlenim', brezposelnim delavcem – radodaren sistem socialnega varstva (od tod izraz 'varnost' za delojemalce).

Evropska zaposlitvena strategija in model prožne varnosti spodbuja enake možnosti za vse

Evropska komisija je za izhodišče svoje zaposlitvene strategije prevzela prilagojen danski model, ko je že junija 2007 predlagala oblikovanje skupnih načel prožne varnosti. Želela je spodbuditi konkurenčnost pri zaposlovanju na trgu dela in povečati zadovoljstvo na delovnem mestu, kar bilo mogoče doseči s povezavo prožnosti za delodajalce in varnosti za delavce. Po mnenju Komisije bi lahko le taka strategija pomagala pri posodabljanju evropskih trgov dela v procesu globalizacije. Ta strategija zato vključuje jasne pogodbene dogovore (dialog) med delodajalci in delojemalci, dejavno politiko na trgu dela, celovito strategijo vseživljenjskega učenja državljanov. Na drugi strani pa ima vgrajene sodobne sisteme socialnega varstva, ki brezposelnim zagotavljajo ustrezno podporo v obliki prihodkov. Evropski komisar za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti Vladimir Špidla je v tem kontekstu pojasnil: „Prožna varnost je najboljši način, da evropskim državljanom zagotovimo uživanje visoke stopnje zaposlitvene varnosti, tako da lahko najdejo dobro zaposlitev v kateri koli fazi svojega aktivnega življenja in upajo na dober razvoj poklicne poti v hitro spreminjajočem se gospodarskem okolju.“ Dodal je: „Prožna varnost vzpostavlja ravnovesje med pravicami in dolžnostmi za delavce in podjetja pa tudi za javne organe. Vse strani

so dolžne prispevati k zaposlovanju, boljši družbi in trajnostni rasti. Pri pristopu prožne varnosti ne gre za to, da določeni skupini odvzamemo varnost, zato da jo lahko omogočimo drugi, temveč bolj za to, da izkoristimo pozitivno medsebojno vplivanje prožnosti in varnosti. /.../“

Slovenski poslanec v Evropskem parlamentu o prožni varnosti

Slovenski poslanec v Evropskem parlamentu dr. Mihael Brejc aktivno deluje v Odboru Evropskega parlamenta za zaposlovanje in socialne zadeve (EMPL). Model 'prožna varnost' (flexicurity) ocenjuje takole, navajam: »/.../ Ena od rešitev, ki jo predlaga Evropska komisija, je model flexicurity, ki temelji na mešanici fleksibilnosti trga delovne sile in zagotavljanju varnosti delovnih mest za zaposlene. /.../ Temeljna predpostavka modela je, da se s poenostavitvijo postopkov odpuščanja delavcev, poveča stopnja zaposlenosti oziroma zmanjša nezaposlenost. Zlasti majhna in srednja podjetja sedaj zaposlijo več delavcev kot prej in sicer za obdobje, ko imajo zagotovljena naročila. Ko delavcev več ne potrebujejo, jih brez težav odpustijo. Kot rečeno, končni učinek je manjša brezposelnost in bistven upad dela na črno, predvsem pa se je močno povečala ponudba raznovrstnih del za določen čas. Ker je ponudba na trgu dela velika, brezposelni delavci v nekaj tednih spet dobijo zaposlitev. Pomembna dejavnika modela sta tudi aktivna politika zaposlovanja in vseživljenjsko učenje. Ustrezno usposabljanje za brezposelne jim namreč dolgoročno znatno bolj pomaga pri iskanju zaposlitve in vstopu na trg delovne sile, zato je večjo pozornost treba nameniti predvsem dostopnosti in kakovosti usposabljanja./.../«

Evropski model zaposlovanja predpostavlja izvajanje skupaj dogovorjene strategije v Evropski uniji za delovna mesta in rast ter uvajanje evropskega socialnega modela. Zaradi raznolikosti držav članic Evropske unije je prožna varnost vsekakor potrebno prilagoditi različnim posebnim okoliščinam, potrebam in izzivom posamezne države članice. Pri tem je bistveno načelo, kako vzpostaviti ravnovesje med pravicami in dolžnostmi delodajalcev in delojemalcev. V sporočilu Evropske komisije opazimo opozorila o morebitni potrebi zmanjšanje razlik med zaposlenimi z nestandardnimi, celo tveganimi pogodbenimi dogovori, na potrebo pomagati delavcem pri napredovanju v zaposlitvi v matičnem podjetju ali v drugem sektorju na trgu dela. Med načeli prožne varnosti velja poudariti načelo spodbujanja enakosti med spoloma ter enakih možnosti za vse (torej tudi za invalide, opomba MK). Evropska strategija spodbuja oblikovanje uravnoteženih zaposlitvenih politik na osnovi zaupanja med socialnimi partnerji, javnimi organi in drugimi zainteresiranimi stranmi. Pri tem naj bi bila zagotovljena pravična porazdelitev stroškov in ko-

risti teh politik, ki bi tako prispevale sprejemanje trdnih in finančno trajnih proračunskih politik posameznih držav.

Razlogi uvajanja modela prožne varnosti

Vsi državljani doživljamo velikanske spremembe, ki so nastale tudi zaradi uvajanja sodobne, povsem nove informacijske in komunikacijske tehnologije, ki je omogočilo evropsko ter mednarodno gospodarsko povezovanje v globaliziranem svetu. Prav tako smo priča staranju prebivalstva v evropskih državah, Slovenija tu prednjači, soočamo se z sorazmerno nizkimi stopnjami zaposlenosti ter seveda tudi visokimi stopnjami dolgotrajne brezposelnosti. Oba navedena trenda nedvomno ogrožata vzdržnost dosedanjih sistemov socialne zaščite državljanov. Na trgu dela se hkrati pojavita dve kategoriji delavci, prva so sorazmerno socialno dobro zaščiteni zaposleni delavci in druga, ki je brez vsakršne socialne zaščite – to so dolgotrajno brezposelni.

Primarni razlog za uvajanje celostnega pristopa na področju prožne varnosti je bila želja Evropske unije doseči cilje prenovljene lizbonske strategije. Najvažnejši cilj te strategije je ustvariti nova in boljša delovna mesta, in hkrati posodobiti evropski socialni model. Doseči ta cilj ni mogoče brez uvedbe določene prožnosti trgov dela, posodobljene organizacije dela in delovnih razmerij ter varnost državljanov – varno zaposlitev in socialno varnost.

Slika 6: Delovno okolje delovnega invalida

Kaj pomeni prožna varnost in kaj prinaša varnost zaposlitve?

Model prožne varnosti naj bi zagotavljal državljanom Evropske unije visoko stopnjo varnosti zaposlitve, kar po-

meni možnost, da državljani kadar koli v aktivni dobi življenja brez težav najdejo sebi primerno zaposlitev in možnost poklicnega razvoja v hitro razvijajočih gospodarskih okoljih. Priložnost za to daje zaposlenim in delodajalcem prav globalizacija, ki vzpostavlja nove razmere, v katerih se varnost in prožnost lahko medsebojno krepi. Tako na primer lahko podjetja in delavci uživajo koristi od prožnosti in varnosti že zaradi boljše organizacije dela, mobilnosti navzgor zaradi boljše usposobljenosti, naložb v usposabljanja zaposlenih, ki so koristna za podjetja in delavce pri njihovem prilagajanju trgu dela in navajanju na spremembe.

Komisija in države članice so dosegle za uvajanje modela prožne varnosti soglasje glede politike prožne varnosti, ki vsebujejo naslednje štiri elemente. (1) sodobno delovno pravo, kolektivne pogodbe in organizacija dela mora biti prožna, a zanesljivo pogodbeno urejena; (2) delavcem se mora zagotoviti možnost stalne prilagodljivosti in zaposljivost s celotnimi strategijami vseživljenjskega učenja, zlasti najbolj ranljivim družbenim skupinam (tudi invalidom, opomba MK); (3) učinkovito aktivno politiko trga dela, s katero se lahko prilagaja hitrim spremembam na trgu dela, da se skrajšajo obdobja brezposelnosti in olajša prehod k novim zaposlitvam in (4) uvedba sodobnih sistemov socialne varnosti, ki zagotavljajo ustrezno dohodkovno podporo in spodbujajo mobilnost na trgu dela. Sodobni sistemi socialne varnosti vključujejo širok izbor prejemkov socialnega varstva kot so nadomestila za brezposelnost, pokojnine in zdravstveno varstvo. Sodobni sistem socialne varnosti mora ljudem, preprosto rečeno, pomagati pri usklajevanju delovnih ter zasebnih in družinskih obveznosti, npr. kot je otroško varstvo itd.

Model prožna varnost nujno vključuje tudi socialni dialog

Socialni partnerji morajo aktivno sodelovati, če naj bi imeli koristi od modela prožne varnosti vsi udeleženci, saj morajo biti pripravljeni sprejeti spremembe in tudi prevzeti odgovornost. Socialni partnerji se najlažje odzovejo na potrebe delodajalcev in delavcev, odkrivajo sinergije med njimi tako na primer pri organizaciji dela kakor tudi pri oblikovanju in izvajanju strategij vseživljenjskega učenja. Vendar pa vključitev in podpora socialnih partnerjev v konkretne politične pobude ostaja v pristojnosti vlad in socialnih partnerjev.

Nedvomno zahteva izvajanje opisanih načel prožne varnosti v Sloveniji in drugih državah članicah Evropske unije izdelavo in vzpostavitev skrbno načrtovanih ter dogovorjenih povezav med različnimi politikami na socialno-ekonomski, kulturni in institucionalni ravni, ki jim morajo slediti povsem konkretni ukrepi.

Nove razmere na trgu dela prinašajo pomembne spremembe, poslavljamo se od tradicionalne zaposlitve in poklicne usposobljenosti za vse življenje, saj gospodarske spremembe na trgu dela zahtevajo pogostejše menjavanje zaposlitve. V primeru brezposelnosti brezposelni sicer prejemajo nadomestila, a so zavezani aktivno iskati zaposlitev in pridobivati nove spretnosti in znanja. Smo v razmerah, ko smo vsi državljani podvrženi potrebi po vseživljenjskem učenju, ki morajo zagotoviti javna in zasebna sredstva, ki se bodo povrnila družbi v smislu novih delovnih mest in višje produktivnosti dela. Aktivne politike zaposlovanja na trgu dela terjajo nova sredstva v posamezne in preventivne politike, ki morajo vključevati tudi učinkovite proti diskriminacijske politike zaposlovanja invalidnih oseb.

Sklepno razmišljanje

Prožna varnost delovnih mest zahteva celotno strategijo usklajenih politik in ukrepov na trgu dela. Država mora upoštevati ne samo zgodovinske okoliščine, temveč tudi aktualne socialne in gospodarske okoliščine, predvsem pa značilnosti, omejitve in prednosti nekaterih skupin ljudi na trgu dela. Pomembno vlogo pri izvajanju ukrepov mora država priznati socialnim partnerjem in jih vključevati že v pripravo in oblikovanje teh ukrepov. Poznano je, da se vloga prožne varnosti v prenovljeni lizbonski strategiji, posebej v smernicah za zaposlovanje, uveljavlja le počasi. Novi cikl lizbonske strategije predvideva upoštevati poleg prožne varnosti posebej demografske izzive in okrepjeno socialno razsežnost. Dejstvo je, da so letošnjem neformalnem ministrskem srečanju opozorili na tri skupine prebivalstva – mlade, starejše in ženske – ki so v slabšem položaju v primerjavi z drugimi in zato potrebujejo posebno pozornost. Menimo, da je pri tem izpadla pomembna družbena skupina invalidnih državljanov, ki so verjetno v najslabšem položaju na trgu dela in prav gotovo potrebujejo posebno pozornost in vrsto pozitivnih ukrepov.

Priznati je treba, da pa je Odbor regij v Evropski uniji vendarle opozoril tudi na invalide. Tako je v 8. točki dokumenta navedeno, da lahko le obsežna in trajno zagotovljena infrastruktura javnih storitev, ki jih določajo, organizirajo in financirajo lokalne in regionalne oblasti (kot so na primer prometna infrastruktura, cenovno ugodna stanovanja ter cenovno in časovno ugodno in dostopno otroško varstvo ter varstvo invalidnih in starejših oseb) zagotovi trdno podlago za doseganje ciljev lizbonske strategije. Naj posebej opozorimo še na 14. točko, ki vsebuje naslednje priporočilo, da bi bilo treba bolj poudariti vprašanje enakih možnosti za ženske in za vse državljane. Glede na lizbonsko strategijo je zaposlenost žensk še vedno zelo nizka in tudi številni invalidi lahko veliko prispevajo ter v polni meri

prevzamejo svojo vlogo na trgu dela. Zato bi bilo treba v okviru koncepta prožne varnosti sprejeti ustrezne ukrepe,

da se jim omogoči trajno preseči še vedno prisotne pomanjkljivosti;

Izhodiščni dokumenti in viri:

1) *Oblikovanje skupnih načel prožne varnosti - nova in boljša delovna mesta v povezavi s prožnostjo in varnostjo* (pdf, 239 kb). Evropska komisija, COM(2007) 359. Bruselj, 27. junij 2007.

2) *Poročilo o posodabljanju delovnega prava za soočanje z izzivi 21. stoletja* (doc, 270 kb). Jacek Protasiewicz, Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve Evropskega parlamenta (2007/2023(INI)), 25. junij 2007.

3) *Poročila o oblikovanju skupnih načel prožne varnosti: nova in boljša delovna mesta v povezavi s prožnostjo in varnostjo* (pdf, 291 kb). Ole Christensen, Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve Evropskega parlamenta (2007/0000(INI)) začasno, 23. avgust 2007.

Povezava na Sporočilo:

4) http://ec.europa.eu/employment_social/news/2007/jun/flexicurity_en.pdf

Povezava na izvedensko poročilo, ki vsebuje primere prožne varnosti v 27 državah članicah:

5) http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/flex_meaning_en.htm

Konferenca zainteresiranih strani o prožni varnosti z dne 20. aprila 2007:

6) http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/flex_stakeholderconference_en.htm

7. Uradni list Evropske unije, 25. 4.2008, Mnenja odbora regij – prožna varnost, (2008)/C 105/04

NEZGODE PRI DELU – ŠE VEDNO VELIK PROBLEM JAVNEGA ZDRAVJA V SLOVENIJI

mag. Mladen Markota, dr. med.

Uvod

Nezgode pri delu še vedno predstavljajo pomemben problem varnosti in zdravja pri delu. Lahko rečemo, da predstavljajo velik javno zdravstveni problem – vendar obvladljiv. To so dokazale nekatere skandinavske države, ki so z zelo "agresivno" promocijo zdravja na delovnem mestu uspele znižati število nezgod pri delu, ki so imele za posledico težjo oz. smrtno poškodbo. Po zadnjih podatkih Evropskega statističnega urada (Eurostat) vsako leto v državah članicah EU zabeležijo okoli 7 mil. nezgod neposredno pri delu (v nadaljnjem tekstu - nezgode), ki zahtevajo odsotnost z dela več kot tri dni, smrtno pa se ponesreči približno 6.000 delavcev. V državah članicah EU pa tudi v Sloveniji je gradbeništvo (v nekaterih državah EU pa ribištvo) tista dejavnost, kjer je največ nezgod. Razmerje nezgod pri delu med aktivno moško in žensko populacijo je še vedno 3:1. V Sloveniji je bilo v letu 2007 na Inšpektorat prijavljenih 17.086 nezgod pri delu, ki so imele za posledico odsotnost delavca več kot tri koledarske dni.

Zakonske podlage

Na podlagi določila v 27. členu Zakona o varnosti in zdravju pri delu, mora delodajalec prijaviti na Inšpektorat za delo vsako smrtno nezgodo, vsako nezgodo pri delu, ki ima za posledico odsotnost delavca več kot tri koledarske dni, vsako kolektivno nezgodo pri delu (poškodovanih več delavcev ne glede na število dni odsotnosti z dela), vsak nevarni pojav (to je dogodek, ob katerem je ali bi lahko nastala premoženjska škoda večje vrednosti, je ali bi lahko bilo ogroženo zdravje in življenje delavca oziroma bi lahko prišlo do poškodbe delavca, zaradi katere bi bil delavec nezmožen za delo).

Staranje delovne sile – izziv področja varnosti in zdravja

Demografska situacija oz. demografsko gibanje v Republiki Sloveniji ima značilnost staranja našega prebivalstva. Dolgoročne posledice tega fenomena se že poznajo tudi

na področju aktivnega prebivalstva. Proces staranja delovne sile je značilen za celotno področje držav članic EU. V obdobju 2002 do 2007 se je število delavcev v starostni skupini 55-64 let povečalo za 17% medtem, ko se je v enakem obdobju število delavcev v starostni skupini 15-24 let povečalo le za 1,7%.

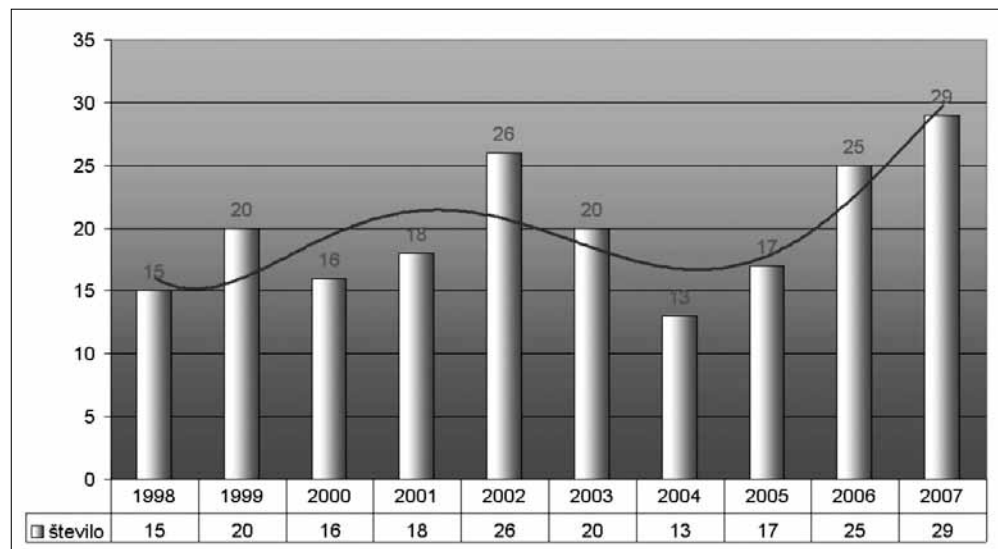
Po podatkih statističnega registra aktivnega prebivalstva je v Sloveniji aktivnih 773.393 prebivalcev. Največji delež zaposlenih je v starostni strukturi 40-44 let – 16,1%. V najmlajši starostni skupini je zaposlenih le 3.326 delavcev oz. 1,1% od vseh zaposlenih. Bistvena razlika v demografski strukturi zaposlenih med R. Slovenijo in EU je ta, da v Sloveniji delavci v starostni strukturi 15-24 let predstavljajo 6,1 % vse delovne sile, v EU pa 11 %. Demografska situacija in demografsko gibanje že vpliva na proces staranja aktivne delovne populacije. Koeficient smrtnih nezgod v najvišji starostni skupini pa bo zato postal na področju varnosti in zdravja pri delu pomemben problem. Spodbudno je, da v

letu 2007 med nezgodami, ki so imele za posledico smrtno poškodbo, ni bilo delavca v starostni skupini 15-19 let. V tej starostni skupini se je zgodila samo ena nezgoda, ki je imela za posledico težjo poškodbo. Z druge strani pojav nezgod pri delu pri starejših delavci predstavlja nov izziv na področju varnosti in zdravja pri delu. V državah EU se nezgode, ki niso imele za posledico težjo ali smrtno nezgodo, dogajajo pretežno med mlajšo delovno populacijo. Težje in smrtne pa se dogajajo pretežno med starejšimi delavci. Podobno sliko beležimo tudi v Sloveniji z izjemo, da je v Sloveniji delavcev v najmlajši delovni skupini bistveno manj.

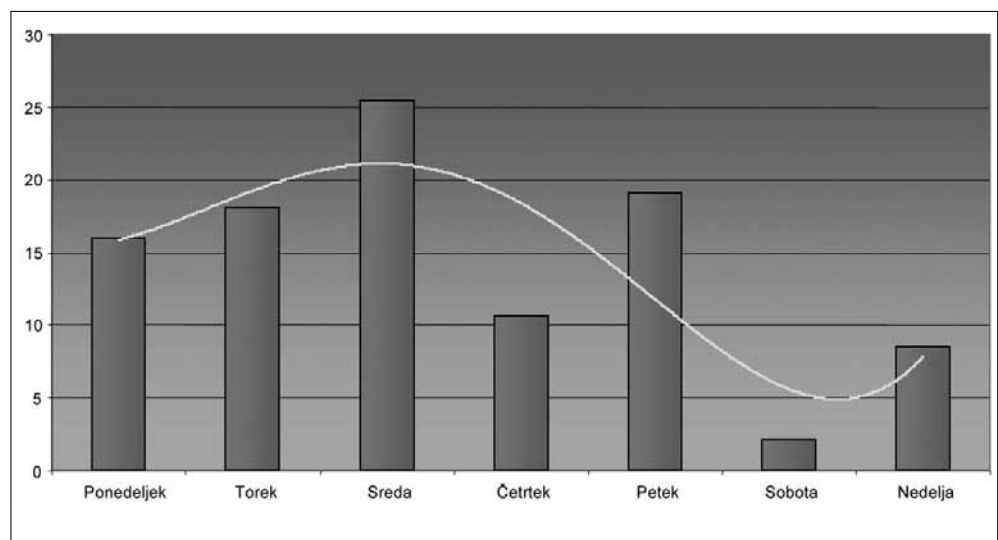
Nezgode, ki so imele za posledico smrtno poškodbo

Leto 2007 glede števila smrtnih nezgod bistveno odstopa od dolgoletnega povprečja. Inšpektorat je v tem letu obravnaval in raziskal 29 smrtnih nezgod, do katerih je

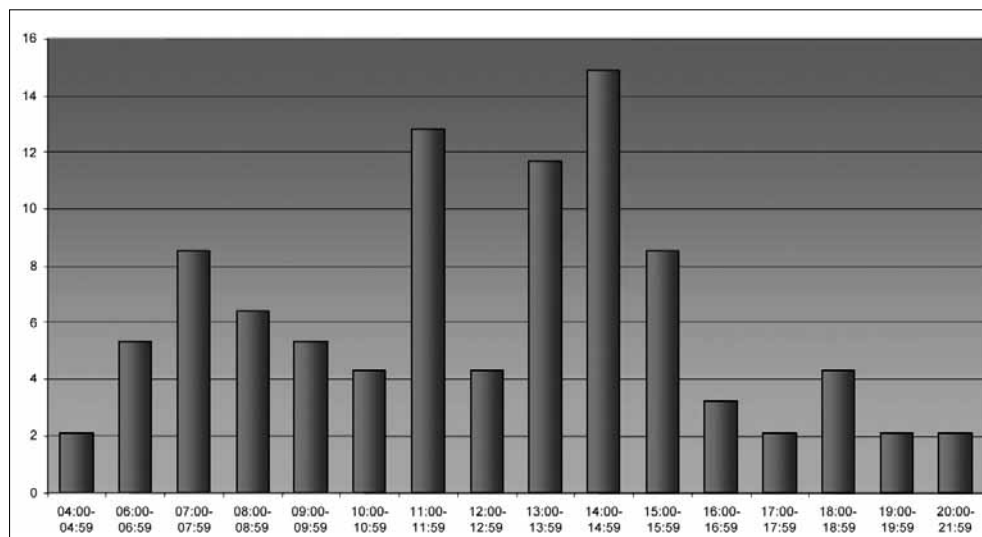
Slika 1. Nezgode pri delu, ki so imele za posledico smrt delavca, Slovenija, 1998-2007

Slika 2. Nezgode pri delu, ki so imele za posledico smrt delavca, glede na dan v tednu, Slovenija 1998-2004

Slika 3. Nezgode pri delu, ki so imele za posledico smrt delavca, glede na uro nezgode, Slovenija 2004-2008

prišlo neposredno pri delu (slika 1.). Med umrlimi v letu 2007 je podobno kot vsa prejšnja leta, največ kvalificiranih delavcev, sledijo polkvalificirani delavci, delavci s srednješolsko izobrazbo in nekvalificirani delavci.

Glede na spol so bili vsi smrtno poškodovani tudi v letu 2007 delavci moškega spola, 88% smrtnih nezgod se zgodi v dopoldanskem času, pretežno med malimi delodajalci. Inšpektorat za delo ugotavlja, da so še vedno glavni vzroki za nastanek smrtne nezgode slaba organizacija dela, neupoštevanje pravil varnega dela ter hitro in površno opravljanje dela. Glede na starost (gledano v absolutnih številkah) je najbolj izpostavljena starostna skupina nad 50 let. Tudi v letu 2007 je bila glede smrtnih nezgod najbolj izpostavljena gradbena dejavnost, vodilni vzrok pa padec z višine. Sledijo mu stisnjenje oz. udarec predmeta in stik z električnim tokom. Dnevna distribucija nezgod pri delu, ki so imele za posledico smrt delavca, je bila v letu 2007 dokaj neenakomerno porazdeljena - od ponedeljka do petka, z izstopajočo sredo, ko se je zgodilo največ takih nezgod (slika 2.).

V dnevni distribuciji smrtnih nezgod je zanimiv predvsem pojav smrtnih nezgod pri delu ob sobotah in nedeljah. Iz statističnih podatkov je tudi razvidno, da pride do večine smrtnih nezgod v dopoldanskem času med 11 in 14. uro (slika 3.).

Nezgode pri delu, ki so imele za posledico težjo poškodbo delavca

V letu 2007 je bilo raziskanih 214 nezgod, prijavljenih kot težjih, vendar se je kasneje izkazalo, da nekatere med njimi dejansko niso bile težje. Najpogostejše težje poškodbe

so zlomi kosti, stisnine, opekline in površinske poškodbe. V letu 2007 pa smo žal raziskali tudi določeno število težjih nezgod, ki so glede na posledice posebej izstopale - več amputacij rok, več amputacij vseh prstov roke, dva zloma hrbtenice s trajnimi posledicami in tri trajne izgube očes oz. vida. Vodilni vzroki za nastanek težje poškodbe so padci z višine, stisnjenja in udarci predmeta. Dnevna porazdelitev težjih nezgod je dokaj enakomerno porazdeljena med delovnim tednom, se pa tudi na tem področju sobota in nedelja pojavljata kot dneva, ki ju prej v dnevni distribuciji težjih nezgod v tolikšni meri nismo opažali. Glede na dejavnost je bilo v letu 2007 največ prijavljenih težjih nezgod pri delu na področju gradbeništva. Hitro, nezanesljivo in površno delo je tudi na področju težjih poškodb pomembno prispevalo k njihovem nastanku. Tudi težje nezgode se dogajajo skoraj izključno med moško aktivno populacijo pri malih delodajalcih.

Poročevalska disciplina

Na IRSD še vedno nismo zadovoljni s poročevalsko disciplino delodajalcev glede prijavljanja nezgod. V letu 2007 je bilo na inšpektorat za delo prijavljenih 17.086 nezgod, ki so imele za posledico poškodbo delavca, zaradi katere je bil delavec odsoten z dela več kot tri delovne dni. Še vedno ugotavljamo, da v vsaj nekaj tisoč primerih delodajalci še vedno niso izpolnili svoje poročevalske obveznosti glede prijavljanja nezgod pri delu. Zato se bo glede tega tudi v prihodnje izvajal poostren nadzor ter dosledno sankcioniranje. Zaradi olajšanja izvajanja poročevalske obveznosti delodajalcev ter tudi zato, da so na Inšpektorat posredovani vsi relevantni podatki, je na spletni strani Inšpektorata Republike Slovenije za delo (<http://www.irsd.gov.si>)

id.gov.si) dostopen obrazec za prijavo nezgode pri delu z vsemi ustreznimi aktivnimi šifrantami (eno- in dvonivojski), ki so potrebni za nadaljnjo računalniško obdelavo. Inšpektorat zbira in analizira podatke o prijavljenih nezgodah izključno v skladu z ESAW (European Statistics Accidents at Work) metodologijo EUROSTAT. To pomeni, da se obravnavajo samo nezgode, do katerih je prišlo neposredno pri delu in zaradi katere je delavec odsoten z dela več kot tri koledarske dni. To velja tudi za nezgode, ki so imele za posledico smrt delavca. Poudarek obdelave podatkov je na tehničnem vidiku nezgode. Na IRSD spremljamo »tempo« prijavljanja nezgod pri delu. Ugotavljamo, da se v prvih štirih dneh od nastanka nezgode prijavi 64% vseh nezgod, kar je zadovoljivo, v intervalu prvih desetih dneh po nezgodi pa 92% vseh nezgod. Problematiki ne prijavljanja nezgod pri delu bo inšpektorat namenjal veliko pozornost tudi v prihodnosti saj podatki o nezgodah pri delu pomenijo pomemben vir na osnovi katerih IRSD vrednoti in planira svojo aktivnost.

Zaključek

Slovenija že vrsto let opozarja nas na področju t.i. negativnih kazalnikov zdravja (nezgode pri delu, bolniški stalež, poškodbe, zastrupitve itd.). Posledice nezgod pri delu so pogosto začasna in celo trajna sprememba zmožnosti za delo z vsemi stranskimi implikacijami. Podobno kot v večini držav EU, tudi v Sloveniji se najbolj pogosto dogajajo nezgode pri delu pri malih delodajalcih, dogajajo pa se izključno med moško delovno populacijo. Opozoriti je potrebno na vse bolj izražen problem »premika« oz. pojav smrtnih in težjih nezgod pri delu ob sobotah in nedeljah, česar prej na Inšpektoratu za delo nismo zasledili. Glede inšpekcijskega nadzora se bo Inšpektorat Republike Slovenije za delo tudi v prihodnosti dodatno posvečal tistim gospodarskim dejavnostim, ki bodo z »negativnimi« kazalniki najbolj odstopali od slovenskega povprečja.

Za dodatne informacije: mladen.markota@gov.si

DELOVANJE REHABILITACIJSKEGA TIMA POSLOVNEGA SISTEMA PREMGOVNIKA VELENJE

Dušan ZAPUŠEK

Poslanstvo Premogovnika Velenje, kot vodilne slovenske družbe s področja premogovništva je dolgoročno pridobivanje premoga za potrebe proizvodnje električne energije v Šaleški dolini v skladu z načeli trajnostnega razvoja ter hkrati ohranjanje in razvoj znanja.

Njegova vizija je, da bo z dolgoročno naravnanim ter s sodobnim proizvodnim procesom ob hkratnem zagotavljanju varnosti in humanosti, skupaj s Termoelektrarno Šoštanj, skrbel za smotno izrabo edinega strateškega energenta iz Šaleške doline.

Vrednote premogovnika so zadovoljstvo in ustvarjalno sozvočje ključne javnosti, to je lastnikov, zaposlenih, kupcev in lokalnega okolja.

Proces izgubljanja sposobnosti delavcev je neizbežna sestavina delovanja vsakega podjetja, še posebno Premogovnika Velenje, kjer jamski delovni pogoji potencialno negativno vplivajo na zdravje delavcev.

Premogovnik Velenje je delodajalec, ki uresničuje naslednje:

- da invalidnost sama po sebi še ne pomeni nesposobnost dela;
- pomembno je ne samo kakšne so dejanske delovne sposobnosti invalida, pač pa tudi to, kako in koliko jih je mogoče še razviti;
- da mora imeti kategorija invalidov zagotovljene enake možnosti kot ostali, to je neinvalidi.

Premogovnik Velenje je imel vseskozi razvit sistem psihološko - socialnega svetovanja pri delodajalcu. Ključna strokovnjaka psiholog in socialni delavec pokrivata področje psihološko diagnostično svetovalne obravnave, zdravstveneega absentizma, izobraževanja, medicinske rehabilitacije pri delodajalcu, vodenje invalidskih postopkov pri delodajalcu ter nudenje osebne socialne pomoči in svetovanja.

Njegovo delovanje je zamišljeno po naslednji shemi:

SISTEM PREMOGOVNIKA VELENJE	ŠTEVILO ZAPOSLENIH	SKUPNO ŠTEVILO ZAPOSLENIH INVALIDOV
PREMOGOVNIK	1471	100
HTZ	1009	408
GOST	106	5
RGP	48	1
PV INVEST	33	1
SKUPAJ	2667	515
KAPITALSKO POVEZANE DRUŽBE	ŠTEVILO ZAPOSLENIH	SKUPNO ŠTEVILO ZAPOSLENIH INVALIDOV
SKUPAJ	175	15
CELOTEN SISTEM SKUPAJ	2842	530 (18,6%)

Struktura invalidov v poslovnem sistemu Premogovnika Velenje, na dan 31.08.2008:

»Potrebe, želje in pravice uporabnikov in uporabnic so temelji, na katerih gradimo socialne službe in načrtujemo usluge. Glavni cilj služb je emancipacija in opolnomočenje uporabnikov in uporabnic.« (Zaviršek et al. 2002:142)

Na osnovi potreb uporabnikov storitev smo dosedanjemu načinu dela v letu 2007 dodali še delovanje Rehabilitacijskega tima. Ta deluje za potrebe celotnega sistema.

Z njegovim delovanjem želimo prispevati k celostnemu razvoju potencialov naših delavcev, ki so udeleženci invalidskih postopkov ali so v položaju, ko morajo spremeniti ustre-

Slika 7: Sestanek REHA tima Poslovnega sistema Premogovnika Velenje.

zno zaposlitev oziroma ta zanje kot invalidom ni na voljo.

Rehabilitacijski tim sestavljajo strokovnjaki s področja medicine dela, psihologije, socialnega dela, tehnologije, delovne terapije in usposabljanja oziroma izobraževanja. Ti so:

Milena AHTIK, univ. dipl. psihologinja, Ilinka FILIPOVIČ, univ. dipl. sociologinja, Majda FLUDERNIK – BEZLAJ, dr. medicine, spec. medicine dela, Katja RAK, univ. dipl. psihologinja, Ivana RAMŠAK – KOLAR, dr. medicine, spec. medicine dela, Saša SMONKAR, univ. dipl. sociologinja, Jana ŽOLGAR, dipl. delovna terapevtka, NEBOJŠA GUBERINIČ, ing. strojništva in Dušan ZAPUŠEK, univ.dipl. socialni delavec.

Rehabilitacijski tim ima znanja za ravnanje z invalidnostjo v delovnem okolju.

Gre za znanja posameznih strokovnjakov tima in znanja, ki si jih je tim pridobil kot celota.

Vsi strokovni delavci tima so vključeni v letne programe usposabljanj, namenjenih izvajalcem storitev zaposlitvene rehabilitacije, po standardih in znanjih, ki jih pripravi Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo in jih organizira Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo.

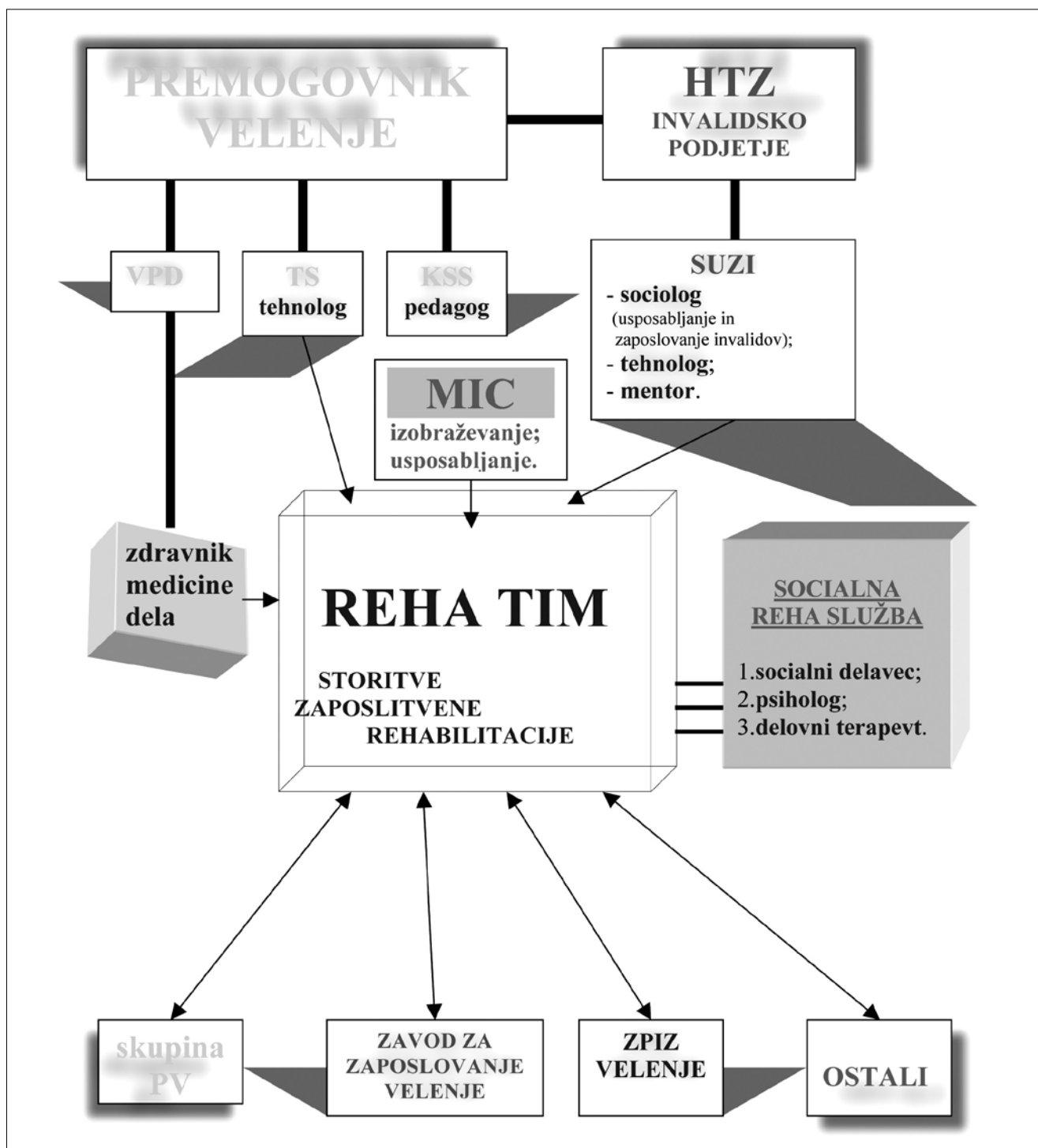
Vsa ta znanja tim usmerja v dobra ravnanja z invalidnostjo na delovnem mestu.

Invalidom morajo biti omogočene enake možnosti za pridobivanje spretnosti in izkušenj, ki jih potrebujejo, s končnim ciljem, da bi uspeli v poklicni zaposlitveni karieri.

»Pri rehabilitaciji je osnovna naloga vsakega ocenjevalca, da pomaga pri odkrivanju in uporabi primernih rehabilitacijskih možnosti za odpravo posledic prizadetosti. Ocenjevalec mora torej služiti posebnemu propektivnemu cilju – ugotoviti rehabilitantove posebne vrline (moči) in slabosti, da bi lahko pripravil program obravnave, ki bo gradil na njegovih vrlinah, sposobnostih in močeh.« (Brejc 1990:1)

Pri ocenjevanju strokovnjaki tima upoštevajo naslednja temeljna načela:

- da se pri obravnavi ne govori samo o problemu ampak se ga razčleni tako, da se v njem vidi rešitve;
- rehabilitacijski tim skupaj z uporabnikom storitve in menedžmentom soustvarja rešitve;
- obravnavo gradi na perspektivi moči, to je na tistem kar invalid zmore.

Za rehabilitacijski tim je pomembno, da je kot celota usposobljen za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije in da kot rehabilitacijski tim celostno izvaja te storitve.

Vseskozi tim gradi ekipo in ne samo vrhunske posameznike saj se zaveda, da je le moštvo tisto, ki zmaguje.

Rehabilitacijski tim obravnava:

- delovne invalide poslovnega sistema Premogovnika Velenje, ob trajnih premestitvah na drugo novo ustrezno delovno mesto ter brezposelne invalide, ki jih zaposlimo s trga;
- delovne invalide poslovnega sistema Premogovni-

ka Velenje, pri katerih delodajalec pri zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje uveljavlja prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter možnost dodatnega usposabljanja.

Tim ima namen obravnave razširiti še na:

- delavce poslovnega sistema Premogovnika Velenje, ki so na dolgotrajni bolniški ali pa se ta pogosto ponavlja;
- delavce poslovnega sistema Premogovnika Velenje, ki so na medicinski rehabilitaciji pri delodajalcu več kot šest mesecev;
- delovne invalide poslovnega sistema Premogovnika Velenje za katere bi bilo predlagano prenehanje pogod-

be o zaposlitvi, zaradi poslovnih razlogov, pred obravnavo na Komisiji za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi.

Svoje storitve zaposlitvene rehabilitacije rehabilitacijski tim izvaja kot izvajalec teh storitev, na osnovi Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije, ki jih je na osnovi 8. člena Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, pripravil Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.

Najbolj pogoste storitve zaposlitvene rehabilitacije, ki jih opravlja rehabilitacijski tim so:

- Priprava mnenja o ravni delovnih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov (B);
- Usposabljanje na konkretnem delovnem mestu v običajnem delovnem okolju oziroma izbranem poklicu (J);
- Pomoč pri iskanju ustreznega dela in zaposlitve (F);
- Izdelava načrta prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja invalida (H);
- Izdelava načrta potrebne opreme in sredstev za delo (I).

Delavci sistema Premogovnika Velenje, ki so potencialni uporabniki storitev rehabilitacijskega tima, imajo te storitve na voljo v svojem delovnem okolju. Strokovni delavci zaposleni v poslovnem sistemu premogovnika so prepričani, da v slovenskem prostoru najbolj strokovno poznajo osebnostni profil rudarja in da so s tem dane najugodnejše osnove za soustvarjanje rešitev. Samo invalidsko varstvo zaposlenih v Premogovniku Velenje pa je že sedaj zgledno razvito.

Vzpostavljeno je delovanje rehabilitacijskega tima z obliko timskega dela. Za vsako storitev zaposlitvene rehabilitacije strokovni delavci tima izdelajo končno strokovno mnenje in evalvirajo svoje delo. Najvišje vodstvo premogovnika rehabilitacijskemu timu vseskozi nudi oporo.

Prizadevanja za njegovo ustanovitev in delovanje, so podprli še: Zavod za zaposlovanje, aktiv invalidov ter Zveza delovnih invalidov Slovenije.

V projektu ustanavljanja rehabilitacijskega tima so bile upoštevane metode načrtovanja služb.

»Načrtovanje je eno od pomembnejših načel razmišljanja in delovanja na področju socialnega varstva. Načrtovanje pomeni, da razmišljamo o prihodnosti, imamo vizije, se odločamo in da smo pripravljeni in sposobni upravljati s projekti in službami, ki nastanejo. Z načrtovanjem krepimo sposobnost, da projekt vodimo in tako zagotovimo njegovo trajnost in stabilnost.« (Zaviršek ... { et.al.} 2002:138)

Aktivne pravice med katere sodi poklicna in zaposlitvena rehabilitacija, so pred pasivnimi pravicami.

Država s svojimi ukrepi vzpodbuja prekvalifikacijo invalidov ter daje prednost zaposlovanju invalidov. Dobro je, da invalid in delodajalec sledita tem družbenim trendom.

Ob prvih primerih obravnavanih na rehabilitacijskem timu vsi soudeleženi ugotavljamo prednosti celostne obravnave invalida, ki pokaže na njegovo perspektivo moči in daje možnost, da skupaj z invalidom in menedžmentom soustvarjamo optimalne rešitve za obravnavanega.

Za posamezne strokovnjake tima pa opažamo, da obvladajo metodološka orodja s katerimi celostno in metodološko na enak način, opravijo posamezno storitev. Delo v timu člani ocenjujejo kot ustvarjalno. Daje jim notranje zadovoljstvo in možnost pridobivanja novih znanj.

Rehabilitacijski tim poslovnega sistema Premogovnika Velenje je sprejet kot primer dobre prakse delodajalca na področju zaposlovanja in zaposlitvene rehabilitacije invalidov.

Najverjetneje gre za edini rehabilitacijski tim pri delodajalcu v naši državi, verjetno pa tudi širše.

Rehabilitacijski tim predstavlja premogovnik kot delodajalca, ki ima čut za sedanjost in prihodnost.

Drugi priznavajo, da je Premogovnik Veleje urejeno in uspešno podjetje.

Strokoven pristop in samo delo tima je zelo dobro sprejeto v delovnem okolju, tako pri menedžmentu kot pri uporabnikih storitev.

Uporabljena literatura:

- 1) BREJC, T. (1990), *Metode ocenjevanja v poklicni rehabilitaciji*. Ljubljana: Republiški Zavod za zaposlovanje Slovenije.
- 2) DRŽAVNI ZBOR. (2005), *Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-UPB1)*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- 3) MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE. (2006), *Standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.
- 4) URŠIČ, C. KROFLIČ, M./uredila/ (2001), *Zaposlovanje invalidov v Evropski uniji in državah v tranziciji*. Zbornik kongresa FIMITIC. Praga: Kongres Mednarodne zveze telesnih invalidov FIMITIC: Zveza delovnih invalidov Slovenije.
- 5) URŠIČ, C. KROFLIČ, M./uredila/ (2002), *Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu*. Ljubljana: Mednarodna organizacija dela: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo: Zveza delovnih invalidov Slovenije.
- 6) ZAPUŠEK, D. in AHTIK, M., LIPIČNIK, M., VOVK, J. (1997), *Obvladovanje invalidnosti v Premogovniku Velenje*. Zagonski elaborat. Velenje: Premogovnik Velenje, Kadrovska socialna služba.
- 7) ZAVIRŠEK, D., ZORN, J., VIDEMŠEK, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.

TRGOVINA, PRIJAZNA DO INVALIDOV IN OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI

mag. Tanja Hočevar, sekretarka ZDIS in članica programskega sveta projekta »Trgovina, prijazna do invalidov in oseb s posebnimi potrebami«

Smernice za razvoj trgovine, prijazne do invalidov in oseb s posebnimi potrebami

Smernice za razvoj trgovine, prijazne do invalidov in oseb s posebnimi potrebami so nastale v projektu »Invalidom in osebam s posebnimi potrebami prijazno«. Pripravil ga je ŠENT Slovensko združenje za duševno zdravje, v njem pa so sodelovale tudi naslednje invalidske in humanitarne organizacije: Zveza delovnih invalidov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije in Šent Slovensko združenje za duševno zdravje – Dnevni centri.

Z uporabo pripravljenih smernic lahko Poslovni sistem Mercator uresniči načela in delovanje družbeno odgovornega podjetja in s tem svoje poslanstvo za blaginjo širšega okolja ter hkrati sledi slovenskemu akcijskemu načrtu za invalide.

Uporaba projektnih rezultatov lahko pripomore k oblikovanju prijaznega družbenega okolja za invalide in osebe s posebnimi potrebami. Takšno okolje ni zgolj privilegij za invalide ali osebe s posebnimi potrebami, ampak pomeni obogatitev kakovosti življenja v družbi kot celoti. Predlagane prilagoditve so lahko koristne za veliko in naraščajočo ter zato tudi vse bolj pomembno družbeno skupino oseb s posebnimi potrebami, to so starostniki. Doseganje ciljev nediskriminacije in enakih možnosti je pomembno sporočilo podjetja državi in družbi, ki bo nedvomno imelo dolgoročne pozitivne posledice.

V projekt so bili vključeni invalidi in osebe s posebnimi potrebami tako, da se je med njimi opravilo anketo, ki se je izvajala po vsej Sloveniji s pomočjo invalidskih in humanitarnih organizacij. Starostnike, ki spadajo v skupino oseb s posebnimi potrebami, pa se je anketiralo v bližini Mercatorjevih prodajal.

Anketa je bila opravljena med invalidi in osebami s posebnimi potrebami v mesecu januarju 2008 z namenom dobiti odgovor na vprašanja:

- ali se invalidi oziroma osebe s posebnimi potrebami pri nakupovanju srečujejo s težavami

- kakšne so te težave
- kaj potrebujejo, da bi te težave odpravili

V raziskavi med invalidi in osebami s posebnimi potrebami je sodelovalo 446 respondentov in sicer 132 gibalno oviranih oseb, 94 senzorno oviranih oseb, 89 oseb s posebnimi potrebami – osebe z duševnimi motnjami, 29 oseb z motnjami v duševnem razvoju, 100 starostnikov nad 60 let, 2 osebi s posebnimi potrebami, katerih potrebe se izrecno ne nanašajo na gibalne ali senzorne težave.

Povzetek raziskave

Invalidi in osebe s posebnimi potrebami se pri nakupovanju srečujejo s težavami, ki so najpogosteje vezane na grajeno dostopnost trgovine, dostopnostjo blaga na policah ter oznako cen in drugih informacij o izdelkih. Prilagoditev trgovine z odstranitvijo grajenih ovir ter namestitvijo opreme bi kupcem invalidom in osebami s posebnimi potrebami olajšala nakup. Pripomočki, ki jih invalidi in osebe s posebnimi potrebami potrebujejo, se razlikujejo glede na njihovo obliko oviranosti. Gibalno ovirani potrebujejo ustrezne klančine, dvigala in dovolj široka vrata. Senzorno ovirani potrebujejo gradivo, natisnjeno z večjimi črkami, povečevalno steklo in glasovne pripomočke. Osebami s posebnimi potrebami bi v nekaterih primerih olajšali nakupe pripomočki, ki jih uporabljajo gibalno in senzorno ovirani invalidi, vendar v svojih odgovorih niso izrazili potrebe po pripomočkih. Dober primer so prav starostniki, ki predstavljajo največjo skupino kupcev in pogosto potrebujejo oziroma koristijo prilagoditve iz vseh treh skupin. Starejši osebi, ki na primer težje hodi, bo v pomoč vsaka opora, primerne stopnice oziroma dvigalo. Ob tem je lahko še slabovidna, zato bo potrebovala večje napise. Ob teh težavah pa bodo potrebovali še razumevanje in pomoč prodajalcev, če ne zmorejo hitrosti, s katero se danes odvija nakupovalni proces.

Pripomočki za gibalno ovirane osebe so v trgovinah pogosto nameščeni, pripomočkov za senzorno ovirane osebe pa praviloma ni. Namestitvev ustreznih pripomočkov bi po mnenju respondentov ankete med prodajalci v Mercatorju povečala tudi obisk njihove trgovine. Respondenti večino-

ma opravljajo nakupe sami, največkrat enkrat tedensko, zato je poleg arhitekturnih sprememb in namestitve opreme zaželeno osebna pomoč prodajalcev. Prodajalci pomagajo invalidom in osebam s posebnimi potrebami, tisti ki do sedaj tega niso izvajali pa menijo, da bi jim dodatno izobraževanje koristilo pri delu s kupci invalidi in osebami s posebnimi potrebami. Vse tri skupine so z več kot 70 odstotki odgovorile, da želijo in pogrešajo pri nakupovanju prijaznost in potrpežljivost prodajalcev ter da bi jim koristila osebna pomoč. Izbira trgovine za opravljanje vsakodnevnih nakupov je vezana na bližino doma, na izbiro v trgovini, delno pa tudi na dostopnost. Opravljanje nakupov v manjših trgovinah je vezana na bližino doma in na prijaznost prodajalcev ter večjo domačnost. Dostopnost je izrazita predvsem pri gibalno oviranih osebah, saj se ta skupina najpogosteje odloča za nakupe v hipermarketih, kjer je dostop do trgovine najboljše urejen, med policami pa je več prostora.

Invalidi in osebe s posebnimi potrebami se nakupovanja preko spletne strani ne poslužujejo. Glavni razlogi za to so nepoznavanje spletnih trgovin, dela z računalnikom in dostopom do računalnika oziroma interneta. Med razlogi, zakaj ne nakupujejo preko spletne strani, je tudi strah pred zlorabami.

Povzeto po: Trgovina, prijazna do invalidov in oseb s posebnimi potrebami; Smernice za razvoj trgovine, prijazne do invalidov in oseb s posebnimi potrebami; Šent – Slovensko združenje za duševno zdravje; Ljubljana, 2008

Ljudje smo socialna bitja, ki okoli sebe potrebujemo druge posameznike, da lahko normalno funkcioniramo. Osebni stik invalidom in osebam s posebnimi potrebami veliko pomeni, nakupovanje preko spleta pa je zanje verjetno preveč neosebno. Na poti do trgovine ali v njej mogoče srečajo znanca, z njim poklepetajo, opravljanje nakupov jim ponuja razlog, da odidejo iz stanovanja. Če posamezniki nakupujejo v manjših trgovinah, jim najverjetneje ustreza tudi dejstvo, da jih prodajno osebje že pozna, jim zato zna svetovati in tudi ustrezno pomagati. Čeprav je le nakupovanje, marsikomu to pomeni popestritev vsakodnevnega življenja.

Vprašanja v anketah so bila postavljena splošno in splošni so bili tudi odgovori, zato bodo dobro služili kot izhodišče pri opravljanju novih raziskav, ki bodo usmerjene na bolj specifična področja. Z raziskavo smo pridobili odgovore na vprašanja o nakupovalnih navadah in težavah invalidov in oseb s posebnimi potrebami. Rezultate ankete smo vključili v pripravo smernic za razvoj trgovine, prijazne do invalidov in oseb s posebnimi potrebami in jih bomo upoštevali pri izvajanju izobraževanj za zaposlene v Mercatorju. Raziskava pa lahko služi tudi kot izhodišče za večjo raziskavo na področju enakopravnega vključevanja invalidov in oseb s posebnimi potrebami v vsakodnevno življenje.

STROKOVNO USPOSABLJANJE DELOVNIH INVALIDOV

(Izobraževalni programi za invalide in vzpodbujanje vseživljenjskega učenja)

Ivan Blazinšek, Miran Papež

Šolski center Velenje v letošnjem letu izvaja projekt »Pilotski program strokovnega usposabljanja delovnih invalidov SAŠA regije«. V projekt se kot partnerji vključujejo Zavod RS za zaposlovanje in invalidska podjetja v regiji. Gre za izvajanje programov funkcionalnega usposabljanja delovnih invalidov, ki so oblikovani »po naročilu« delodajalcev in prilagojeni invalidom. Programi predstavljajo novost v Sloveniji, saj doslej tovrstnega izobraževanja, ki je posebej prilagojeno skupinam invalidov še ni bilo. Šolski center Velenje se je s svojim programom prijavil na javni razpis za sofinanciranje eksperimentalnih in razvojnih programov, ki vzpodbujajo zaposlovanje invalidov. Sodobno in na izzive časa odgovarjajoče gospodarstvo

zahteva vedno večjo učinkovitost, hitrejše prilagajanje tehnološkim spremembam in vseživljenjsko učenje zaposlenih. V Savinjsko-šaleški regiji, ki je izrazito industrijsko usmerjena, deluje devet invalidskih podjetij. Izhajajoč iz predpostavke, da so invalidi v manjši meri vključeni v procese vseživljenjskega učenja kljub želji po aktivnem prispevku družbi, smo na Šolskem centru Velenje zasnovali poseben preizkusni oziroma pilotski projekt.

Osnovni namen projekta »Pilotski program strokovnega usposabljanja delovnih invalidov SAŠA regije« je zagotavljanje zaposljivosti invalidov oziroma ohranitev ali pridobitve

bitev zaposlitve. Cilji programa so usmerjeni v izboljšavo strokovne usposobljenosti invalidov v SAŠA regiji z izvajanjem dodatnega strokovnega usposabljanja invalidov. Dolgoročni cilj projekta je v sodelovanju z Zvezo delovnih invalidov Slovenije razviti in izpopolniti model dodatnega usposabljanja invalidov za vso Slovenijo.

Glede na potrebe delodajalcev smo na Šolskem centru Velenje oblikovali posebne preizkusne kratkotrajne programe funkcionalnega usposabljanja invalidov za konkretno delovno mesto skladno z izraženimi potrebami delodajalcev. Programi so izrazito praktično zasnovani, saj v njih ni nepotrebnih teoretičnih vsebin, vsebujejo pa večinoma strokovne vsebine in praktično usposabljanje na delovnem mestu. Posamezni program obsega 90 pedagoških ur predavanj in praktičnega usposabljanja. Posebej je potrebno izpostaviti, da so programi oblikovani v tesnem sodelovanju z delodajalci in socialnimi partnerji. Pri pripravi posameznega programa so skupaj sodelovali strokovnjaki v podjetjih in učitelji Šolskega centra Velenje. Celoten program funkcionalnega usposabljanja invalidov zajema več korakov, in sicer opredelitev potreb po zaposlovanju, opis delovnega mesta, pripravo programa, izvajanje motivacijskih delavnic, izvedbo usposabljanja

Slika 8: Iz usposabljanja ZDIS za aktivno življenje in delo, Terme Rogaška, 6.-7.6.2008

in preizkusov znanja. Med aktivnosti priprave in organiziranja usposabljanja štejemo še usklajevalne sestanke z delodajalci in predstavniki Zavoda RS za zaposlovanje in razne predstavitve projekta. Doslej smo izvedli štiri programe usposabljanja (Upravljalca strojev v proizvodnji, Voznik industrijskih transportnih vozil, Komunikacijski operater in Skrbnik premoženja – receptor), ki se jih je do 15. septembra 2008 udeležilo 53 kandidatov iz 4-ih invalidskih podjetij. V izvajanje programov je bilo vključenih 15 učiteljev Šolskega centra Velenje in 16 zuna-

njih strokovnjakov, tehnologov iz podjetij. V zaključni fazi oblikovanja sta še programa Čistilec objektov in Operater visokoproduktivnih strojev, ki ju nameravamo pričeti izvajati konec septembra 2008.

Program	Št. udeležencev
Upravljalca/upravljalca strojev v proizvodnji	9
Voznik/voznica industrijskih transportnih vozil	9
Komunikacijski operater / komunikacijska operaterka	11
Skrbnik/skrbnica premoženja - receptor/receptorka	14

Preglednica 1: Število udeležencev projekta »Pilotni program strokovnega usposabljanja delovnih invalidov SAŠA regije«

Pri izvedbi programov ni bilo težav, se je pa izkazalo, da je v praksi potrebno uskladiti različne potrebe podjetij (zlasti v kolikor so vezani na določeno naročilo), ki logistično ovirajo izvedbo programov. Zaposleni kandidati so se namreč morali prilagoditi zahtevam proizvodnje, tako da je občasno prišlo do zamikov urnika izvedbe programa.

Vse kandidate smo uvodoma v sklopu vsebin psihologije dela anketirali z namenom ustrezne priprave predavateljev.

Prednosti dela v podjetju	Slabosti dela v podjetju
služba, vodstvo motivira, plača, delovna zaščita, zdravstveno varstvo, socialna varnost, medosebni odnosi, ni norme, potrpežljivi šefi do delavcev, medsebojno zaupanje, redna plača, zaposlitev za nedoločen čas, sodelovanje med zaposlenimi	slaba plača, slaba motivacija, slabi delovni pogoji, odnosi med delavci, slaba zdravstvena varnost, diskriminiranost izobrazbe, odnos šef – podrejeni, slabo nagrajevanje, slaba komunikacija med delavci in nadrejenimi

Preglednica 2: Prednosti in slabosti dela v invalidskem podjetju

Analiza ankete je pokazala, da se od podjetja do podjetja razlikujejo pogoji dela in socialna klima, hkrati pri delu na stopajo različne psihosocialne in ekonomske blokade ra-

zvoja delavca, ki vplivajo na počutje delavcev v podjetju. Zlasti pozitivno so izpostavili dejstvo, da so lahko zapustili svoje podjetje in se udeležili programa usposabljanja izven znanega okolja. Iz tega je razvidno, da so delovni invalidi zelo občutljivi, na enake dražljaje se odzivajo povsem različno. Izrazita vrednota pri kandidatih je varnost, tako socialna, ekonomska kot zdravstvena, pomembne so seveda plače. Kandidati predvsem poudarjajo redno plačo (na splošno smo tako ali tako vsi nezadovoljni s svojo plačo). Posebej pomembni so tudi odnosi nadrejeni – podrejeni. V tem sklopu poudarjamo predvsem pomen vodij oddelkov (tretjega nivoja managementa), s katerimi invalidi preživijo največ delovnega časa. Vodstveni management namreč ni v neposredni interakciji z zaposlenimi, običajno izvaja svoj program, medtem ko je drugi in tretji nivo managementa v dokaj redni interakciji tako s programom kot z izvajalci. Razvidno je, da je potrebno znotraj podjetij oziroma posamezne delovne skupine zaposlenih iskati skupne rešitve problemov in uvesti timsko delo, obenem pa je potrebno tudi managerje dodatno usposobiti za delo z ljudmi.

Na podlagi doslej izvedenih projektnih aktivnosti v projektu »Pilotni program strokovnega usposabljanja delovnih invalidov SAŠA regije« ugotavljamo, da največji izziv za organizatorje predstavlja pridobivanje kandidatov oziroma udeležencev programov usposabljanja. Kljub za-

konskim vzpodbudam med delodajalci ni velikega interesa po zaposlovanju invalidne populacije, kar lahko pripišemo relativno slabemu poznavanju zakonodaje. Pri invalidih se pojavlja vprašanje smisla (zakaj bi se udeležil usposabljanja, kaj bom imel od tega?). Potrebno pa je poudariti, da je pri tolmačenju izvedenih aktivnosti potrebna individualna obravnava, kajti vzroki in posledice se razlikujejo od primera do primera (tako med podjetji kot med udeleženci).

Izvajalci projekta verjamemo, da je tovrstno usposabljanje koristno za vsakega udeleženca, da omogoča pridobivanje dodatnih znanj, da v praksi vzpodbuja vseživljenjsko učenje, da ohranja obstoječa delovna mesta ter pomaga pri zaposlovanju brezposelnih invalidov. Predlagamo, da se ob zaposlovanju oziroma vodenju invalidov vprašamo, kaj je narobe in kdo lahko pomaga. Odgovora ne poznamo, se nam pa dozdeva, da se je potrebno ukvarjati z rešitvijo problema in ne z grešnim kozlom. Kakor koli že, projekt »Pilotni program strokovnega usposabljanja delovnih invalidov SAŠA regije« je trenutno na polovici izvajanja, tako da bodo vsebinske analize sledile šele po zaključku vseh projektnih aktivnosti. Glede na preizkusno – pilotsko – naravo projekta trenutnih ugotovitev ni mogoče posloševati, kljub temu pa pridobljenih informacij ne smemo zanemariti ...

NAGRADA ZA ŽIVLJENJSKO DELO NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA V LETU 2007

mag. Tanja Hočevar

Nagrade in priznanja za delo na področju socialnega varstva se podeljujejo za izjemne uspehe pri neposrednem delu z uporabniki, za uspehe, ki predstavljajo prispevek k teoriji in avtonomiji strokovnega dela, k humanizaciji dela z uporabniki storitev socialnega varstva, k integraciji uporabnikov, k človeškemu dostojanstvu, k razvijanju solidarnosti in strpnosti ob spoštovanju različnosti in k utrjevanju človekovih pravic.

Nagrado za življenjsko delo na področju socialnega varstva je v letu 2007, na predlog **Zveze delovnih invalidov Slovenije** in ob podpori Socialne zbornice Slovenije, Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije, Medobčinskega društva invalidov Šaleške doline iz Velenja in Zveze Sožitje – zveze društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije prejela mag. Jelka Fužir, univerzitetna diplomirana sociologinja.

Slika 9: Iz sprejema pri podžupanu Mestne občine Velenje Bojanu Kontiču

Mag. Jelka Fužir je osnovno šolo zaključila v Mozirju in leta 1966 maturirala na Gimnaziji Celje. Po diplomi na Višji šoli za socialne delavce v Ljubljani se je 1. marca 1970 zaposlila na delovnem mestu socialne delavke na Oddelku za družbene službe Občine Velenje.

V letu 1976 je postala vodja strokovne službe Občinske skupnosti socialnega skrbstva Velenje, z ustanovitvijo Centra za socialno delo Velenje v letu 1982 pa njegova prva direktorica. To vlogo je opravljala več mandatov, vse do upokojitve leta 2006.

Srečevanje z različnimi potrebami posameznikov in družin ter želja po ustreznem strokovnem odgovoru nanje sta jo vzpodbudila za nadaljevanje študija. Tako je v letu 1979 diplomirala, leta 1990 pa magistrirala na Oddelku sociologije takratne Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo Univerze v Ljubljani. V magistrski nalogi se je lotila ugotavljanja ključnih dimenzij družbenega položaja druge generacije priseljencev v Velenju in možnosti za njihovo integracijo.

V smeri vseživljenjskega učenja med najpomembnejše oblike njenega strokovnega izpopolnjevanja in usposabljanja uvrstimo:

- enosemestralni podiplomski študij na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani: »Predzakonsko, zakonsko in družinsko svetovanje« v letu 1984,
- program izobraževanja za direktorje socialno varstvenih zavodov v letu 1994,
- usposabljanje iz uporabe Realitetne terapije in teorije izbire v letih 1993 - 1995 in
- izobraževalni program «Projektni management - Center za socialno delo stičišče in koordinator dejavnosti v lokalni mreži» v letu 2002.

V letu 1996 je pridobila strokovni naziv višja svetovalka.

Mag. Jelka Fužir si je ob vsakodnevnem delu z uporabniki našla tudi čas za strokovne prispevke o posamezni problematiki. Te je objavila v reviji Socialno delo, v Metodičnem priročniku SKUPINE STARIH ZA SAMOPOMOČ ter v glasilih Društva Sožitje:«Vezi ljubezni» in Doma za varstvo odraslih Velenje: »Utrinki«.

Kot njen prispevek k teoriji socialnega dela, k razvoju novih metod, ki predstavljajo prispevek k izboljševanju ob-

stoječih načinov obravnave socialne problematike, štejemo njeno neposredno delo pri sodelovanju v projektu »Uvajanje skupin starih za samopomoč v Sloveniji« v letu 1992, vzpostavljanje pogojev za vzgojo, varstvo in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju v domačem okolju, aktivnosti pri reševanju problematike celovite skrbi za starejše s poudarkom na uvajanju skupin starih ljudi za samopomoč in vodenje teh skupin v socialno varstvenem zavodu za starejše in lokalnem okolju ter uvajanju socialne oskrbe na domu, razvijanje prostovoljstva in skupinskega dela, ustvarjanje pogojev za strokovno pomoč otrokom in mladostnikom s težavami v odraščanju v lokalnem okolju (mladinske delavnice, dnevna centra za otroke in mladostnike Velenje in Šoštanj, psihosocialna pomoč otrokom in mladostnikom na domu, kreativne delavnice, mednarodne izmenjave), vodenje in sodelovanje v delu lokalne akcijske skupine Velenje za preprečevanje odvisnosti in dosledno uporabo timskega dela kot osnovne metode na področju obravnave ogroženih otrok.

V vlogi poslovne in strokovne vodje Centra za socialno delo Velenje si je vedno zastavljala cilje in prednostne naloge, ki so sledili najbolj očitno izraženim potrebam vseh skupin uporabnikov. Pri svojem delu je izhajala iz doktrine sodelovanja in s svojim neposrednim delom z uporabniki socialnega varstva pripomogla k splošnemu napredku strokovnosti in k avtonomiji dejavnosti socialnega varstva

Za preteklo desetletje njene poklicne poti so poleg prizadevanj za učinkovitejše delovanje centra za socialno delo v smeri nenehne strokovne rasti vseh zaposlenih pomembne predvsem aktivnosti v strokovnih združenjih (Socialna zbornica Slovenije; Svet Inštituta za socialno varstvo; Svet Doma za varstvo odraslih Velenje), v skupinah in projektih (projektna skupina za pripravo in izvedbo projekta »Strategija razvoja in postavitev modela za delovanje centrov za socialno delo v luči Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005; projektni svet »Občina po meri invalidov« pri ZDIS; Svet partnerjev in Komisija za zaposlitveno oviranost Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, Območne enote Velenje; koordinacijski sosvet pri UE Velenje; sosvet za izboljšanje varnosti občanov v Mestni občini Velenje; strokovni odgovorni nosilec posebnih socialnih programov MDI Šaleške doline, Velenje), ki so pripomogle k utrjevanju človekovih pravic, k socialnemu vključevanju uporabnikov socialnega varstva, k njihovemu človeškemu dostojanstvu, k razvijanju solidarnosti in k strpnosti ob upoštevanju različnosti.

Omeniti želimo tudi izkušnje na področju izobraževanja, usposabljanja in ugotavljanja znanj in spretnosti, ki si jih je mag. Jelka Fužir pridobivala v okviru:

- mentorstva študentom, dijakom in pripravnikom ter kot recenzentka raziskovalnih nalog dijakov s področja družboslovja v gibanju: »Mladi raziskovalci za razvoj občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki« in kot mentorica na treh raziskovalnih taborih Zoisovih štipendistov,
- članstva v Komisiji za preizkus usposobljenosti za strokovne sodelavce v socialnem varstvu pri SZS,
- sodelovanja v izvedbi različnih socialnovarstvenih programov nevladnih organizacij in društev in
- članstva v izpitnih komisijah za izvedbo strokovnega izpita na področju socialnega varstva.

S svojim neposrednim delom z uporabniki (invalidi) socialnega varstva je prispevala k humanizaciji odnosa do uporabnikov, do obravnave uporabnikov in do obravnave socialne problematike, ko se je lotila enega izmed pomembnih izzivov, to je negativnih stališč, ki jih še vedno izražajo mnogi ljudje, ker ne dojemajo, da invalidi lahko dajo in tudi zares dajejo pozitiven prispevek k našemu gospodarstvu in naši družbi. S svojimi aktivnostmi je prispevala k utrjevanju človekovih pravic in k spreminjanju miselnosti ljudi, ki so vse preveč pozorni samo na invalidnost, človeka pa ne vidijo. Pri invalidih je vzpodbujala interes, da se spopadejo z lastnimi težavami, kajti njeno mnenje je, da je od človekove volje, gibanja in ustvarjalnega dela odvisno osebno počutje in zdravstveno stanje.

Slika 10: mag. Jelka Fužir in podžupan Mestne občine Velenje Bojan Kontič

ZAHTEVE ZBORA ČLANOV ZVEZE DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE DO POLITIČNIH STRANK

Predstavniki članov Zveze delovnih invalidov Slovenije so na svojem rednem letnem zboru članov sprejeli smernice in zahteve, s katerimi so pozvali Vlado, poslance Državnega zbora in vse institucije, da naj njihovo delo z invalidi poteka usklajeno in na način, ki vsebuje načelo »ničesar o invalidih – brez invalidov«, kar poudarja nujnost dialoga, konsenza in upoštevanja potreb delovnih invalidov ter postopno uresničevanje njihovih ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic.

Kaj potrebujemo invalidi na področju socialnega in zdravstvenega varstva?

1. potrebujemo večji posluš države za potrebe invalidskih organizacij, ki opravijo s prostovoljnim delom ogromno aktivnosti za izboljšanje kvalitete življenja in samostojnosti invalidov.
2. potrebujemo podporo skupnosti pri prizadevanjih za zdravo življenje in za preprečevanje invalidnosti; bolezn, za samostojno življenje; za boljšo kvaliteto življenja invalidov;
3. potrebujemo delovna mesta - oziroma podporo pri zaposlovanju invalidov;
4. potrebujemo enakopravno obravnavo problemov invalidov in preprečevanje diskriminacije invalidov;
5. družine, ki skrbijo za invalide, potrebujejo več pomoči skupnosti

Člani Zveze delovnih invalidov Slovenije:

1. ZAHTEVAMO spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidnosti kot dela človeške različnosti in zagotavljanje enakih možnosti invalidov;
2. ZAHTEVAMO preprečevanje razlikovanja, izključitve ali omejevanja pri uživanju naših pravic tako kot to velja za vse ostale člane skupnosti (načelo nediskriminacije);

3. ZAHTEVAMO zagotovljen dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno;

4. ZAHTEVAMO zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic invalidov – dostojanstvo in individualno avtonomijo, kar vključuje svobodo do lastne izbire in samostojnost oseb;

5. ZAHTEVAMO polno in učinkovito sodelovanje ter socialno vključenost v družbo: invalidi moramo imeti enake možnosti kot drugi državljani, da aktivno sodelujemo pri razvoju skupnosti v kateri živimo, tako na lokalnem nivoju, regionalnem in nacionalnem nivoju in prevzemamo odgovornost za njen razvoj;

6. ZAHTEVAMO dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij;

7. ZAHTEVAMO ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost za invalide;

8. ZAHTEVAMO zagotovljeno učinkovito skrb za naše zdravje

9. ZAHTEVAMO preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

10. ZAHTEVAMO zagotovljeno vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni osnovi

Ker pa je leto 2008 hkrati volilno leto in smo državljani Republike Slovenije izbirali predstavnike ljudstva v državni zbor, smo naše zahteve posredovali tudi vsem političnim strankam. Odgovorili sta nam samo stranka Zares – nova politika in Liberalna demokracija Slovenije.

Upamo lahko samo, da bodo novoizvoljeni poslanci dojemljivi za težave in probleme delovnih invalidov in da bodo izpolnili predvolilne obljube.

Program z ohranjanjem zdravja v lažji kapaciteti

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Program psihosocialne rehabilitacije

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Usposabljanje za aktivno življenje in delo

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Programi usposabljanja za aktivno sodelovanje in odvisno življenje invalidov

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Informativna razložišna dejavnost

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Rekreacija in šport ohranjanje psihofizične sposobnosti

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Skrb za integracijo invalidov v kulturno življenje

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Socialno vključevanje invalidov

DELAVNICE ZA SPODBUJANJE RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>

Prostovoljna pravna pomoč

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59, Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net
<http://www.zveza-zdis.si>